

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**GİNE-BİSSAU'DA DEVLET İNŞASI VE DEVLET
KAPASİTESİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ POLİTİKALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Braima DJAMANCA

**Enstitü Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Enstitü Bilim Dalı : Kamu Yönetimi**

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Özer KÖSEOĞLU

AĞUSTOS - 2015

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

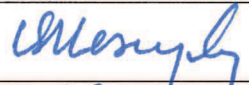
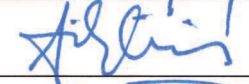
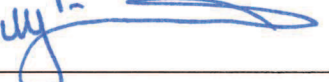
GİNE-BİSSAU'DA DEVLET İNŞASI VE DEVLET
KAPASİTESİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ POLİTİKALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Braima DJAMANCA

Enstitü Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Enstitü Bilim Dalı : Kamu Yönetimi

Bu tez 04/08/2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Doç.Dr. Özer KÖŞEOĞLU	BAŞARILI	
Yrd.Doç.Dr.Filiz CİCİOĞLU	BAŞARILI	
Yrd.Doç.Dr. Mustafa Lütfi ŞEN	BAŞARILI	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite yahut başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Braima DJAMANCA

04.08.2015

ÖNSÖZ

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım “*Gine-Bissau’da Devlet inşası ve Devlet Kapasitesinin Güçlendirilmesi Politikaları*” başlıklı yüksek lisans tezime dayanan bu çalışma nihayetinde uzun bir sürecin ve çok yoğun bir çalışma sonucudur. Şüphesiz, bu süreçte doğrudan veya dolaylı bir şekilde çalışmaya birçok kişinin katkısı olmuştur. Emegi geçen herkese ve çalışmanın bu noktaya gelmesinde katkısı bulunan, özellikle Doç. Dr. Özer KÖSEOĞLU, Yrd. Doç. Dr. Mustafa Lütfi ŞEN, Doç. Dr. Ferruh TUZCUOĞLU, Prof. Dr. Fatih SAVAŞAN, Arş. Gör. Fikret TOPAL, Arş. Gör. Ömer Faruk KÖKTAŞ ve bütün diğer sevgili, saygılı hocalarıma, tek tek öğrenci arkadaşlarıma ve Yüksek Lisans jürisi üyelerime şükranlarımı sunarım.

Ayrıca, eşim Jamilatu CANDE, annem Genabu BALDE, babam Almame DJAMANCA ve kardeşim Abdu DJAMANCA ve ismini burada saymadığım tüm diğer aile fertlerime ve arkadaşlarıma, Türkiye kurdum dostlarıma şükranlarımı sunmak isterim. Bu eserin hazırlık sürecinde, onları ihmal etmeme rağmen, sabır gösteren ve her daim destekleyen ailemin tüm fertlerine teşekkürü bir borç bilirim.

Bu çalışmanın, kamu yönetimi alanında devlet reformları ve kapasite inşası konularında çalışan akademisyenler başta olmak üzere, karar alıcılara, uygulayıcılara, öğrencilere ve konuya ilgili okuyan herkese faydalı olmasını teminni ederim.

Braima DJAMANCA

04.08.2015

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	2
KISALTMALAR.....	iii
TABLolar.....	iv
GRAFİKLER	v
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: GİNE-BİSSAU'DA DEVLET İNŞASI: TOPLUMSAL, SİYASAL VE YÖNETSEL TEMELLER.....	4
1.1. Devlet İnşası ve Kapasite Geliştirme: Kavramsal ve Kuramsal Arka Plan.....	4
1.2. Gine-Bissau'nun Kuruluşu ve İnşa Süreci	9
1.2.1. Gine-Bissau'da Devlet İnşası.....	10
1.2.2. Gine-Bissau'da Barış Yapımı Süreci	13
1.2.3. Gine-Bissau'da Ulus İnşası.....	14
1.3. Gine-Bissau'da Siyasal Hayat ve Yönetim Düzeni.....	16
1.3.1. Bağımsızlık Sonrası Siyasal Gelişmeler	16
1.3.2. Yönetim Düzeni ve Seçim Sistemi	19
1.4. Gine-Bissau'da Ekonomik Yapı.....	20
2. BÖLÜM: GİNE BİSSAU'DA DEVLET KAPASİTESİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ	22
2.1. Karşılaştırma Yöntemi ve Örneklem Seçimi	22
2.1.1. Karşılaştırmada Kullanılan İndeksler.....	22
2.1.2. Karşılaştırılacak Ülkelerin Seçimi	23
2.2. Karşılaştırma Bulguları.....	26
2.2.1. İnsani Gelişme Düzeyi.....	26
2.2.2. Yönetime Katılım ve Hesap verme Sorumluluğu.....	28
2.2.3. Siyasi İstikrar ve Şiddet.....	29
2.2.4. Yönetimde Etkinlik ve Verimlilik	31
2.2.5. Devletin Düzenleme Kapasitesi	32

2.2.6. Hukuk Devleti.....	33
2.2.7. Yolsuzluk ve Rüşvetle Mücadele.....	34
2.3. Karşılaştırmadan Elde Edilen Bulgular.....	37
3. BÖLÜM: GİNE-BİSSAU'DA DEVLET REFORMU: SORUNLAR VE POLİTİKA	
ÖNERİLERİ	41
3.1. Gine-Bissau'da Devlet Reformu: Politika ve Uygulamalar	41
3.1.1. Barış Yapımı Kapsamındaki Reformlar	41
3.1.2. Ekonomik Reformlar	42
3.1.3. Uluslararası Kaçakçılık ve Uyuşturucu Ticareti ile Mücadele	45
3.1.4. Yolsuzluklar ve Rüşvetle Mücadele	45
3.1.5. Hukuk Devleti ve Yargı Reformu	47
3.1.6. Kamu Yönetimi Reformu ve Yönetmel Kapasite İnşası.....	48
3.2. Gine Bissau'da Devlet Kapasitesinin Güçlendirilmesine Yönelik Çözüm Önerileri	48
SONUÇ.....	52
KAYNAKÇA.....	54
ÖZGEÇMİŞ.....	59

KISALTMALAR

CPLP : Portekiz Dili Ülkeleri Topluluğu

CPI : Yolsuzluk Algı İndeksi

BM : Birleşmiş Milletler

ECOMOG: Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu İzleme Grubu

ECOWAS : Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu

HDI : Birleşmiş Milletler İnsani Gelişmişlik İndeksi

IMF : Uluslararası para Fonu

PAIGC : Gine ve Cape Verdenin Bağımsızlığı İçin Afrika Partisi

PRS : Sosyal Devrim Partisi

TI : Uluslararası Şeffaflık Örgütü

WAMU : Batı Afrika Para Birliđi

WGI : Dünya Bankası Yönetişim İndeksi

TABLÖLAR

Tablo 1. Gine Bissau'ya İlişkin Temel Ekonomik Göstergeler (2012-2014)	21
Tablo 2. Seçilen Ülkelerle İlgili Temel Göstergeler (2014).....	24
Tablo 3. Seçilen Ülkelerle İlgili Temel Ekonomik Göstergeler (2014)	25
Tablo 4. Politik Risk İndeksi (2014)	30
Tablo 5. Seçilen Ülkelerde Bağımsızlık ve Anayasa Kabul Tarihleri	38

ŞEKİLLER

Şekil 1. Seçilen Ülkelerle İlgili Sektörel Göstergeler (2014)	8
Şekil 2. Seçilen Ülkelerle İlgili Sektörel Göstergeler (2014)	10
Şekil 3. Seçilen Ülkelerle İlgili Sektörel Göstergeler (2014)	25
Şekil 4. Dünyada İnsani Gelişmenin Genel Görünümü (2014)	27
Şekil 5. Sahraaltı Afrika Ülkelerinde İnsani Gelişme (1980-2013)	27
Şekil 6. Sahraaltı Afrika Ülkelerinde Yönetime Katılım (2000-2013).....	28
Şekil 7. Sahraaltı Afrika Ülkelerinde Siyasi İstikrar (2000-2013)	29
Şekil 8. Sahraaltı Afrika Ülkelerinde Hükümet Etkinliği (2000-2013)	31
Şekil 9. Sahraaltı Afrika Ülkelerinde Düzenleme Kalitesi (2000-2013).....	33
Şekil 10. Sahraaltı Afrika Ülkelerinde Hukuk Devleti (2000-2013).....	34
Şekil 11. Dünyada Yolsuzluk Algısı Düzeyi (2014)	35
Şekil 12. Sahraaltı Afrika Ülkelerinde Yolsuzluk Algısı (2000-2013)	36

TezinBaşlığı: Gine-Bissau’da Devlet İnşası ve Devlet Kapasitesinin Güçlendirilmesi Politikaları
TezinYazarı: Braima DJAMANCA Danışman: Doç.Dr. Özer KÖSEOĞLU
KabulTarihi: 04.08.2015 SayfaSayısı: viii(önkısım)+58 (tez)
AnabilimDalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Çalışmada, Sahraaltı Afrika’nın küçük devletleri arasında yer alan ve sıklıkla “zayıf” veya “kırılgan” devlet kavramlarıyla birlikte anılan Gine-Bissau’da devlet ve ulus inşası ile devlet kapasitesinin geliştirilmesi meseleleri seçilmiş diğer Afrika ülkelerinden oluşturulan karşılaştırmalı veri setlerinden yola çıkılarak incelenmiştir. Böylece Gine-Bissau’nun bağımsızlık sonrası devlet inşası ve devlet kapasitesinin güçlendirilmesine ilişkin tecrübelerinin özgün yönleri ile seçilen diğer Sahraaltı Afrika ülkeleriyle olan benzerlikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Veri setlerinin oluşturulmasında çeşitli uluslararası indekslere başvurulmuş ve veriler betimleyici bir analiz ile yorumlanmıştır. Çalışmanın ulaştığı temel sonuç, ulusal entegrasyonunu nispeten sağlayabilmiş bir ülkede askeri darbeler, suikastlar ve yolsuzlukla desteklenen siyasi istikrarsızlığın devlet inşası ve devlet kapasitesini güçlendirme politikalarını olumsuz etkilediği; seçilmiş hükümetlerin politikalarını oluştururken ve uluslararası donörlerin yardımlarını planlarken önceliği bu sorunların çözümüne vermelerinin önemli olduğudur.
Anahtar Kelimeler: Devlet kapasitesi, Devlet İnşası, Gine-Bissau, Sahraaltı Afrika

Title of the Thesis: State Building and Capacity Strengthening Policies in Guinea-Bissau	
Author: Braima DJMANACA	Supervisor: Assoc.Prof. Özer KÖSEOĞLU
Date: 04.08.2015	Nu.ofpages: viii(pretext)+58(mainbody)
Department: Political Science and Public Administration	
This study examines Guinea-Bissau, which is one of the smallest countries located in Sub-Saharan Africa and mostly labeled as “weak” or “fragile” state, in terms of state and nation-building and improvement of state capacity through analyzing several datasets that are derived from a pattern of elected African states. The aim of this study is to grasp the intrinsic characteristics of Guinea-Bissau’s experience on state-building and empowerment of state capacity, and reveal the similarities between different states of the Sub-Saharan Africa. The datasets has been gathered from various international indexes and they have been analysed in a descriptive way. The study draws a conclusion that in a country like Guinea-Bissau who have a relatively integrated society, political instability that is fortified by military coups, assassins, and corruption effects state-building efforts and state capacity reform in a negative manner. In line with that conclusion, elected governments of Guinea-Bissau and international donors should consider this fact while designing development policies and plans.	
Keywords: State Capacity, State-building, Guinea-Bissau, Sub-Saharan Africa	

GİRİŞ

Amaç

21. yüzyılın başında yeni bir dünya düzeninin ortaya çıktığı kabul edilir. Bu dönemin sorunları bir önceki yüzyıla göre nicelik olarak artmış, nitelik açısından ise çok daha fazla karmaşıklaşmıştır. Yeni sosyal hareketler güçlenmiş; terör, göç, çevre sorunları gibi problemler küreselleşme süreciyle birlikte yerel ve ulusal sınırları aşmış; iletişim, ulaşım ve bilişim teknolojilerindeki gelişmeler devletin dönüşümü ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Yeni yüzyılın politika sorunları olarak çevre, ekonomik krizler, kentleşme ve büyük kentlerin yönetimi, demografik sorunlar, enerji, terör ve ulusal güvenlik, siber toplum, göç ve mültecilik gibi konular öne çıkmaktadır.

Oldukça uzun bir listeden teşkil eden sorunlar, sadece gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin değil, “zayıf” (weakstate), “başarısız” (failedstate) ya da “kırılgan” (fragilestate) olarak adlandırılan düşük kalkınma düzeyine sahip ülkelerin de temel problemleridir. Ancak belirtmek gerekir ki zayıf devletlerin büyük çoğunluğu yakın zamanda bağımsızlığını kazanmış, devlet ve/veya ulus inşası süreçlerini tamamlayamamıştır. Sömürgecilik geçmişi ve uluslararası kalkınma programlarına bağımlılık bu ülkelerin neredeyse tamamının ortak özelliğidir. Siyasal ve ekonomik istikrarsızlık, etnik çatışmalar, bürokratik kapasitenin yetersizliği, demokratikleşme ve özgürlüklerin sağlanamaması gibi içsel sorunlara ek olarak ciddi bölgesel ve küresel meydan okumalarla karşı karşıya kalan bu devletler kalkınma, insani gelişme ve yönetişimin ölçüldüğü çeşitli indekslere göre oluşturulan listelerin en sonlarında yer almaktadır.

Büyük ölçüde Sahraaltı Afrika’da toplanan bu ülkeler içinde Gine-Bissau da bulunmaktadır. Senegal ve Gine ile sınırı bulunan Gine-Bissau, 1974 yılında Portekiz’den ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu çalışmada, bağımsızlık sonrası Gine-Bissau’da devlet inşası ve devlet kapasitesinin güçlendirilmesi sorununun analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Böyle bir analiz, Sahraaltı Afrika ülkelerinde yaygın görülen ve birbiriyle ilişkili iki temel sorun olan devlet inşası ve devlet kapasitesi konularının Gine-Bissau örneğinde anlaşılmasını sağlayacaktır.

Yöntem

Çalışmada, Gine-Bissau'nun Sahraaltı Afrika'da bulunan tüm "zayıf devletleri" temsil ettiği iddia edilmemektedir. Gelişmiş veya "zayıf" her ülkenin kendine özgü kültürel, siyasal ve toplumsal yapısı ve buna bağlı gelişme süreci bulunmaktadır. Bununla birlikte, çalışmada, uluslararası indekslerde devlet kapasitesini ölçmede kullanılan göstergelere odaklanılarak Gine-Bissau'nun durumu, seçilmiş Sahraaltı Afrika ülkeleriyle karşılaştırmalı olarak değerlendirilmektedir. Böylece devlet kapasitesinin önemli göstergeleri arasında yer alan insani gelişmişlik, yönetimde etkinlik, siyasi istikrar, regülasyon kalitesi, yolsuzluk ve rüşvetle mücadele sorunlarının yaygın bölgesel etkisi ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Gine-Bissau, söz konusu bağlam içinde kendi içsel dinamiklerinin yanında bölgesel eğilimler de dikkate alınarak değerlendirilmektedir. Gine-Bissau'nun, belirlenen sorunsal bağlamında özgün yönlerini ortaya çıkarmak ve bölgeyle ilişkili olan ortak özelliklerini/sorunlarını belirlemek amaçlanmaktadır.

Çalışmada yöntem olarak, Gine-Bissau'nun devlet kapasitesine ilişkin mevcut durumunu anlamak açısından Sahraaltı Afrika ülkeleri arasından bir karşılaştırma grubu oluşturulmuştur. Ayrıca çeşitli sorunlarının bulunduğu kabul edilmekle birlikte karşılaştırmalı çalışmalarda yaygın olarak kullanılan Dünya Bankası Yönetişim İndeksi (*Worldwide Governance Indicators*, WGI), BM Kalkınma Programı İnsani Gelişim İndeksi (*Human Development Index*, HDI) ve Uluslararası Şeffaflık Örgütünün Yolsuzluk Algı İndeksinden (*Corruption Perception Index*, CPI) yararlanılarak ülkeleri kapsayan veri setleri çıkarılmış ve betimleyici bir yöntemle analiz edilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümü, devlet inşası ve devlet kapasitesi kavramlarının Afrika bağlamında açıklanmasına odaklanmaktadır. Ayrıca bu bölümde özel olarak Gine-Bissau'da devlet ve ulus inşası süreci tartışılmakta, tarihsel olarak siyasal gelişmelere yer verilmekte ve devlet kapasitesi sorgulanmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise belirlenen uluslararası indekslerde Gine-Bissau ile bölge ülkelerinin devlet kapasitesine ilişkin mevcut durumları karşılaştırmalı olarak analiz edilmektedir. Üçüncü bölümde ise Gine-Bissau'da özellikle son yıllarda yürütülen siyasal, toplumsal ve ekonomik

reformlara odaklanılarak devlet reformu ve idari kapasitenin güçlendirilmesi politikalarının başarısı sorgulanmaktadır. Gelecek reformlar için politika önerileri de bu bölümde değerlendirilmektedir.

1. BÖLÜM: GİNE-BİSSAU'DA DEVLET İNŞASI: TOPLUMSAL, SİYASAL VE YÖNETSEL TEMELLER

Gine-Bissau'da devlet inşasının siyasal, toplumsal ve yönetsel temellerini incelemeyen önce devlet inşası ve devlet kapasitesi kavramlarına ilişkin tanımsal ve kuramsal çerçeveyi ele almak gerekir.

1.1. Devlet İnşası ve Kapasite Geliştirme: Kavramsal ve Kuramsal Arka Plan

Avrupa sömürgeciliğinin başlamasına kadar Afrika'nın Aşağı Sahra bölgesinde modern devletlere rastlanmıyordu. II. Dünya Savaşı'nın ardından sömürgeciliğin sona ermesiyle birlikte dünyanın gelişmekte olan bölgelerinde devlet inşası süreci başladı. Devlet inşası Hindistan ve Çin gibi ülkelerde büyük ölçüde başarılıken, başta Afrika kıtasının yeni devletlerinde olmak üzere Asya ve Ortadoğu'daki devletlerde tamamlanamadı (Fukuyama, 2005: 14). Devlet inşası kavramının açıklanmasından önce, aslında devletin ne olduğu sorusuyla işe başlamak gerekir.

Devletin halen en yaygın olarak kullanılan klasik tanımlarından biri Max Weber'e dayanır. Weber'e göre (2003: 132) devlet, "belirli bir arazi içinde, *fiziksel şiddetin meşru kullanımını tekelinde* (başarıyla) bulduran insan topluluğudur". Devletin, diğer siyasal iktidar biçimlerinden ayrılmasına yarayan temel özelliği olarak "meşru güç kullanma tekelini" vurgusu önemli olmakla birlikte modern devletin karmaşık doğasını açıklamak için bu unsurun tek başına yeterli olmadığı da açıktır. O halde devletin daha kapsamlı bir tanımı ne olabilir? Bu konuda geniş bir edebiyat olmakla birlikte Charles Tilly'nin tanımı doğası ve kapsamı itibarıyla bu tez için de anlamlı bir çerçeve sunmaktadır. Buna göre, modern devlet, "belli sınırları olan bir bölgede yaşayan bir nüfusu kontrol eden bir organizasyon;(1) aynı toprak sınırlarında faaliyet gösteren diğer organizasyonlardan farklılaşmış, (2) özerk, (3) merkezileşmiş ve (4) bölümleri birbiriyle resmi bir koordinasyon içinde çalışan devleti" ifade eder (Tilly, 1975: 70).

Modern devletin yukarıdaki tanımı detaylı bir analize tabi tutulduğunda, ilk olarak devletin bir organizasyon olduğu söylenebilir. Yani devletten söz edebilmek için siyasal iktidara belirli yetkilerin verilmiş olması ve bu siyasal iktidarın birtakım kurallara dayalı

olarak belirli amaçlar doğrultusunda tasarlanmış düzenlemeler aracılığıyla uygulanması gerekir. Modern devletin ikinci özelliği olan farklılaşma ise söz konusu organizasyonun tüm ve yalnızca siyasal faaliyetleri yürüttüğü durumda en yüksek seviyesine ulaşır. Modern devletin bir diğer özelliği, belirli bir nüfus üzerinde denetleme ve yönetim gücünü kullanmasının bir yansıması olarak zor kullanımı ve buna ilişkin tekelin de kendisinde olmasıdır. Dördüncü olarak, tanımda yer alan özerklik doğrudan egemenlik ile ilişkilidir. Hâkim ve denetleyici bir organizasyon, egemen olduğu ölçüde devlettir, diğer bir ifadeyle, nüfus üzerindeki otoritesini başka hiçbir güce borçlu olmadığını iddia eder. Beşinci olarak, devletin egemenliğinin en temel göstergesi, belirli bir toprak parçası üzerinde kontrol gücüne sahip olmasıdır. Altıncı olarak, devletten söz ettiğimizde söz konusu organizasyonun bir bütün olması gerekir. Ayrıca devlet, organizasyon olarak, içindeki bölümleri birbirinden farklı özellik taşıyan bir bütündür (Poggi, 2011: 27-32).

Yukarıda temel özellikleri sayılan ve temelleri Batı Avrupa’da atılan modern devleti oluşturan niteliklerin büyük kısmını Afrika devletlerinin çoğunda görmek mümkündür. O halde neden Afrika devletlerinin önemli bir kısmı dünyanın ekonomik açıdan en yoksul, kurumsal düzen ve organizasyon açısından en zayıf, toplumsal olarak en geri kalmış, siyasal istikrarsızlıklarla boğuşan ülkeleri arasında yer almaktadır? Elbette bu soruya verilebilecek birçok cevap bulunmaktadır. Belki de işin en temelinde Afrika ülkelerinin sömürgeci geçmişlerini iyi anlamak gerekir. Batı sömürgesi olarak gelişen Afrika toplumları, geri kalmışlığın da ötesinde bir “geri bırakılmışlık” ve döngüsel bir nitelik alan “sömürü” sorunu yaşamaktadır. Yine de sömürge geçmişi bulunan Hindistan gibi bazı ülkelerin Afrika’daki çoğu ülkeden daha hızlı bir gelişme sürecinde olması ve belirli bir ekonomik refah ve kalkınmışlık düzeyi yakalaması, Afrika’nın geri kalmasının arkasındaki nedenlerin daha farklı açıklamalara ihtiyacı olduğunu ortaya koymaktadır.

Bazıları Afrika devletlerinin gelişimini ve mevcut durumunu açıklamak için “zayıf devletler” (weak states) kavramını kullanmaktadır. Zayıf devlet, yeterli hukuk ve düzen, güvenlik veya kamu hizmeti sunamayan devletleri ifade eder. İyi yönetim (good governance) bağlamında zayıf devlet tezi, yapısal uyum politikalarıyla iyi yönetimi

(better government) sağlamak için devlet fonksiyonlarını güçlendirme doğrultusunda reformlara girişmeyi önermiştir (Kjaer, 2014: 20). Ancak bugün geldiğimiz noktada başta Dünya Bankası olmak üzere uluslararası kuruluşların fonlamaları ve yapısal uyum politikalarının Afrika'da hedeflenen ekonomik kalkınmayı sağlayamadığı ortaya çıkmıştır.

Afrika'da devlet inşası sürecine ilişkin ikinci açıklama biçimi Weberyen devlet ve bürokrasi teorisinden yararlanmaktadır. 1990'lar boyunca yaygın olarak kullanılan neo-patrimonyalizm, Afrika'da yönetim problemlerini anlamada hâkim paradigma olmuştur. Neo-patrimonyal devlet, Weberyen anlamda yasal-rasyonel ve patrimonyal kuralların birlikte yer aldığı bir devlet formudur. Modernleşme sürecine yönetici eliti öncülüğünde giren, Batının yasal-rasyonel bürokrasi modelini öz itibariyle değil, fakat bazı biçimsel yönlerini aktarmayı başaran, geleneksel ve modern olanın toplumun her alanında birlikte yer aldığı devletlerdir (Eryılmaz, 2002: 52). Bu devletlerde, gayrişahsiliğin yerine yöneticinin şahsi idaresi esastır. Kamusal ve özel alanlar birbirinden tam olarak ayrılmamıştır. Kamu hizmetlerinde etkinlik sağlanamadığı gibi, yolsuzluk, yozlaşma ve rüşvet oldukça yaygındır. Siyasal yönetim şekli olarak ise bu devletlerin çoğunda başkanlık sistemi vardır. Bazılarında başkanlar, ömür boyu başkan kalmalarını sağlayacak şekilde görev sürelerini artıracak Anayasa değişikliklerini gerçekleştirmiştir. Genelde hâkim tek parti egemendir, şahsi ve/veya fraksiyonel mücadelelerle ayrılmış zayıf bir muhalefet bulunur. Siyasal seçimler ise çoğunlukla ne serbest ne de adildir (Kjaer, 2014: 27).

Bazıları Afrika'da yayılmacı bir patrimonyalizm olduğunu ileri sürmüş ve bunun kültürel bağlamda açıklanabileceğini belirtmiştir. Mamdani, "çatallı devlet" olarak tanımladığı bir kavram üzerinde durmuştur. Avrupa yönetim modelinin Afrika'da değiştirilemez olduğunu söyleyen Mamdani, kolonyal toprakların ikiye bölündüğünü söylemiştir. Bu bölünme doğrudan ve dolaylı yönetim arasındadır ve dolaylı yönetimin galip gelmesi ile Afrika'da devlet çatallanmıştır (Cox ve Negi, 2010: 75).

Yukarıda bahsedilen kavram veya kuramlar, Afrika devletlerinin durumunu analiz etme konusunda bir düzeye kadar açıklayıcı olmaktadır. Bununla birlikte, bu tezin de

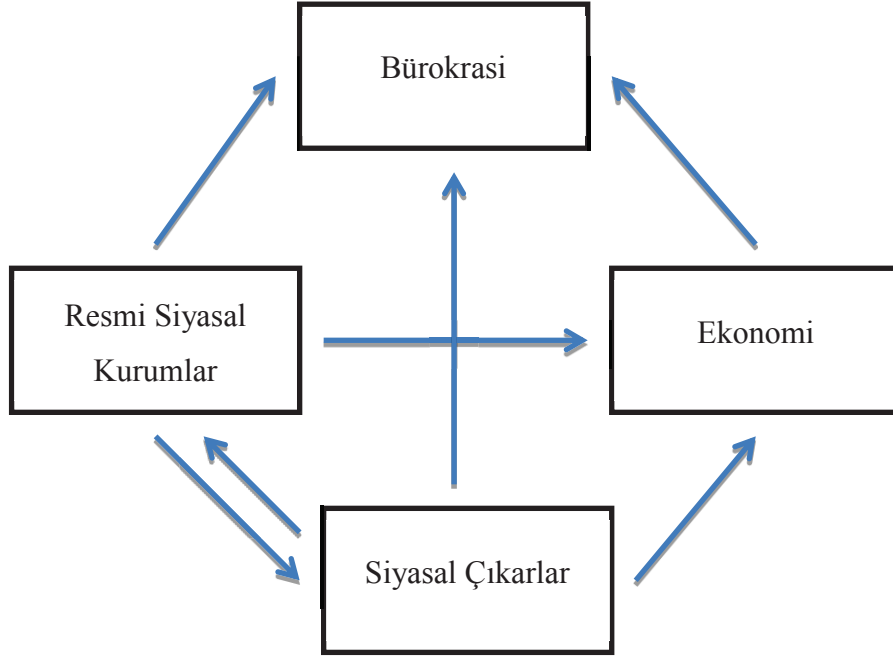
konusunu oluşturan “devlet kapasitesi” çeşitli kıtalarda birbirinden değişik toplumsal, kültürel, yönetsel ve siyasal gelenekleri olan, ekonomik kalkınmanın nispeten alt ve en alt düzeylerinde bulunan ülkeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarını anlamada kullanışlı bir kavramdır. Devlet kapasitesi, Afrika’nın birçok ülkesinde uluslararası destekle birlikte girişilen reform çabalarının anlaşılması bakımından da bir temel oluşturmaktadır.

Bu noktada belirtmek gerekir ki “devlet kapasitesi”, hükümetlerin üstlendikleri çeşitli amaçları ifade eden “devletin faaliyet alanından” farklıdır. Devlet kapasitesi veya kurumsal kapasite, devletlerin politika belirleme ve uygulama, kanunları açıklık ve şeffaflıkla uygulama becerisidir (Fukuyama, 2005: 19). Diğer bir ifadeyle, devletin üstlendiği işlevlerini hukuk devleti, açıklık ve hesap verebilirlik ilkeleri doğrultusunda etkin, verimli ve kaliteli olarak yerine getirmesidir.

Devletin temelde üç işlevi bulunmaktadır. Bunlar vergi toplama, adalet, güvenlik, savunma ve dış ilişkiler gibi “klasik işlevleri”; tarım, sanayi ve ulaştırma gibi belirli sektörlere teşvik vermesi ve destek olmasını içeren “kaynakları harekete geçirici” ve yaşlılar, öğrenciler, yoksullar gibi toplumdaki bazı gruplara doğrudan yapılan sosyal yardımlardan oluşan ve sosyal devlet anlayışıyla birlikte son elli yılda gelişen “toplumsal işlevler”dir (Eryılmaz, 2013: 24). Ancak modern devletin büyümesi, üstlendiği işlevleri sayıca artırdığı gibi gelişen teknoloji ve değişen insan ihtiyaçlarıyla birlikte söz konusu işlevlerin giderek karmaşıklaşmasına neden olmuştur. Böylece 1980’lerden sonra devletin yeniden yapılandırılması sürecinde rekabetin geliştirilmesi, gerekli bilgilerin piyasa aktörlerine sunulması (açıklık) ve verimsizliği azaltan yüksek kaliteli bir kamu sektörünün kurulması (idari kapasitenin geliştirilmesi) gibi işlevler de devletler tarafından üstlenilen işlevler haline gelmiştir. Yüksek kaliteli kamu sektörü hükümet politikalarını uygulama ve denetleme imkânı verir. İyi bir kamu sektörü başarılı politikaların izlenmesi için hükümete kolaylık sağlar (Tanzi, t.y.). Devletin üstlendiği klasik ve yeni işlevleri yerine getirebilmesi için mevcut kurum ve kurallarını yeniden yapılandırması ve yeni kurum ve kurallar inşa etmesi gerekmektedir. Söz konusu kurallar arasında Anayasa ve yasalar ile siyasal ve yönetsel normlar öncelikle

akla gelmektedir. Kurumlara ise son yıllarda devletin rolündeki değişime paralel olarak giderek önem kazanan düzenleyici kurumlar örnek gösterilebilir.

Tanzi'ye göre (t.y.) devletin üstlendiği görevleri yerine getiren kamu kurumlarının kapasitesi birçok faktöre bağlıdır. Bunlar arasında gelenek ve görenekler, kamu kurumları tarafından kullanılan kaynaklar ve bu kaynakların kullanım hakkı, talimatların açıklığı, mevcut organizasyon yapıları, inisiyatif kullanma durumu, lider ve personel kapasitesi, organizasyonların yeniden yapılanma konusundaki serbestlikleri sayılabilir.

Şekil 1. Afrika'nın Yönetişim Elması

Kaynak: (Levy, 2004: 3).

Devlet kapasitesine ilişkin yukarıdaki açıklamalara daha sistematik bir yaklaşım olarak Levy (2004) tarafından önerilen Afrika'nın "yönetişim elması" (*governancediamond*) modeline yakından bakılabilir. Yönetişim elması modeli, tanımlanmış dört kategori arasında ortaya çıkan yedi etkileşim setini vurgulamaktadır. Şekil 1'de gösterilen dört kategoriden siyasal çıkarlar, sivil toplumun toplumsal ve sınıf yapısından oluşmaktadır. Resmi siyasal kurumlar, devletin anayasal yapısı ile bu anayasal düzenden kaynaklanan resmi, temsili siyasal liderliği belirtmektedir. Bürokrasi, kamu görevlileri ile onların politika formülasyonu, ekonomik faaliyetin düzenlenmesi ve hizmetlerin sunulması için bağlı oldukları sorumluluklarını ifade etmektedir. Ekonomi ise bir toplumun üretim

faktörleri ve bu faktörlerin ekonomik faaliyetle ilişki düzeyleri olarak tanımlanmaktadır (Levy, 2004: 3).

Yönetişim elması modeli, ayrıca, ekonomi ve siyasal çıkar, siyasal çıkarlar ve resmi siyasal kurumlar, siyasal çıkarlar ve bürokrasi, resmi siyasal kurumlar ve ekonomi, bürokrasi ve ekonomi arasında etkileşim ve değiş-tokuşa dayalı karmaşık bir ilişki ağını da vurguladığından günümüz Sahraaltı Afrika ülkelerindeki siyasal, toplumsal ve ekonomik gelişmeleri anlamada ve çeşitli politika aktörleri arasındaki ilişki ve etkileşimleri açıklamada kullanışlı bir model olarak görülmektedir.

1.2. Gine-Bissau'nun Kuruluşu ve İnşa Süreci

Afrika kıtasında sömürgecilik, kapitalizm ve küreselleşme gibi olguların da etkisiyle zayıflayan devletlerin sınırlı kapasiteleri, bu devletler altında yaşamlarını sürdüren Afrika toplumlarını olumsuz etkilemektedir. Kolonyal dönem sonrası bağımsızlığını kazanan Sahra altı Afrika ülkeleri yalnızca az gelişmişlik sorunu ile karşı karşıya kalmamış, fakat aynı zamanda iç bütünlüğün ve yeni devletlerin birliğinin sağlanması da önemli bir sorun olmuştur. Özellikle de farklı etnik ve kabilesel toplulukların varlığı sebebiyle bu ülkelerde ulus inşasının oldukça zorlu bir görev olduğu kabul edilmelidir (Kpessa ve diğerleri, 2011: 2116). Sahra altı Afrika ülkelerinde milliyetçi hareketin sosyal politikalar ile sağlamış olduğu başarılarla rağmen, 1970'lerin ekonomik krizi ve 1980'lerde ortaya çıkan neo-liberal politikalar ulus devlet konusunda ayrılıkçı fikirlerin güç kazanmasına sebep olmuştur. Bu dönemde kendi halklarına bölgesel ve politik meşruiyet sunan geleneksel etnik liderler güçlenmiştir (Kpessa ve diğerleri, 2011: 2127).

II. Dünya Savaşı'nın ardından gelişen sömürge karşıtı ve bağımsızlık hareketleri sonucunda Afrika kıtasında çok sayıda devlet ortaya çıkmıştır. Gine-Bissau da nispeten daha geç bir tarihte, 1994 yılından sonra "Apartheid" rejiminin sona ermesiyle birlikte Portekiz'den ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu kısımda, Gine Bissau'da, birbiriyle doğrudan ilişkili üç bağlam olan devlet inşası, barış yapımı ve ulus inşası süreçleri analiz edilmektedir.

1.2.1. Gine-Bissau'da Devlet İnşası

Gine nehri ve Cape Verde Adaları, Afrika'da Portekizliler tarafından 15. yüzyılda keşfedilen ilk bölgeler arasındadır. Portekiz devleti, Portekiz Ginesini 1446 yılında ilan etmiş, 1630'da ise bölgeyi yönetmesi için bir yönetici atanmıştır. Bu tarihten itibaren köle ticareti yoluyla çok sayıda Afrikalı Batıya gelmiştir. Bissau da asker ve köle ticareti merkezi olarak 1795 yılında kurulmuştur. Portekiz, diğer sömürgeci güçlerle olan mücadelesi ve 30 yıl süren savaşın ardından Portekiz Ginesinde ancak 20. yüzyılın ilk çeyreğinde kontrolü sağlayabilmiştir. 1941 yılında idari başkent Boama'dan Bissau'ya taşınmış ve 1952 yılında anayasa değişikliği ile Portekiz Ginesi kolonisi, Portekiz'in denizaşırı ili haline gelmiştir (Youngblood-Coleman, 2014: 7).

Şekil 2. Gine-Bissau'nun Coğrafi Konumu

Kaynak: www.maps.com

1956 yılında Amilcar Cabral ve Raphael Barbosa, Gine ve Cape Verde'nin Bağımsızlığı İçin Afrika Partisi'ni (*Partido Africano da Independencia da Guine e Cabo Verde*, PAIGC) gizlice kurmuştur. PAIGC, merkezini Konagri, Gine'ye 1960 yılında taşımış ve Portekiz'e karşı 1961 yılında silahlı mücadeleye girişmiştir. Gücünü giderek artıran PAIGC 1968 yılına gelindiğinde ülkenin büyük kısmını kontrol altına almıştır. Portekiz Valisinin de ülkeyi terketmesinin ardından PAIGC Ulusal Meclisi, 24 Eylül 1973 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiş ve 10 Eylül 1974 tarihinde ise Portekiz tarafından Gine-Bissau'nun bağımsızlığı tanınmıştır (Youngblood-Coleman, 2014: 7).

Afrika devletleri bir yandan doğal kaynakları, enerji ve insan gücü potansiyeli nedeniyle ciddi bir zenginlik sahibi iken diğer yandan hükümetler savaş, yoksulluk, kaçakçılık, terör ve istikrarsızlıklarla boğuşmaktadır. Devlet inşası ve devlet kapasitesinin güçlendirilmesine ilişkin karşılaşılan sorunların ve yukarıda bahsedilen paradoksun temelinde Avrupa sömürgeciliği yer almaktadır. Sömürgeciliğin olumsuz sonuçlarından biri, devlet kapasitesinin zayıf kalmasına neden olmasındır. 1960'lardan sonra Afrika toplumları, sömürgeci güçlerden bağımsızlıklarını kazanmalarının ardından devlet yönetimi ve rasyonel bürokratik idarenin oluşturulmasıyla ilgili gerekli bilgi ve tecrübe aktarımını gerçekleştirememiştir. Bu nedenle de birçok Afrika ülkesinde idari, ekonomik ve siyasal açıdan kurumsallaşma sağlanamamıştır (Thies, 2009). Örneğin kolonyal Portekiz yönetimi, Gine-Bissau'dan tarımsal üretim fazlası çıkarmaya konsantre olmuştu. Ekonomik ve toplumsal altyapı son derece kısıtlıydı ve kolonyal ekonomi ile kentsel kolonyalistlerin ihtiyaçlarına yönelmişti. Sonuçta bağımsızlık sonrası hükümet ve toplum gıda arzı, eğitilmiş işgücü, bütçe finansmanı, malzeme ve yedek parça gibi yaşamsal öneme sahip olan alanlarda ciddi yetersizliklerle karşı karşıya kalmıştır (Kovsted ve Tarp, 2003: 210).

II. Dünya Savaşından sonra Portekiz, İngiltere, Fransa İspanya gibi sömürgeci Avrupa ülkeleri, Afrika'da devlet yönetimiyle ilgili kendi düzenlerini kurmuşlardır. Ancak 1960'lardan sonra Afrika ülkelerinin yavaş yavaş bağımsızlığını kazanmasının ardından Avrupa güçleri geri çekilmiştir. Devlet idaresiyle ilgili gerekli bilgi ve tecrübe aktarımı bu süreçte gerçekleşmediğinden çoğu Afrika ülkesinde idari, ekonomik ve siyasal

açından kurumsallaşma sağlanamamıştır. Bu da Afrika'da zayıf devletlerin ortaya çıkmasına neden olan faktörlerden biridir.

Gine-Bissau'da ve diğer bazı Afrika ülkelerindeki önemli sorunlardan biri de siyasete askerlerin müdahalesidir. Bağımsızlıktan itibaren seçimle gelen hükümetler içinde 4 yıllık seçim süresini tamamlayan bir hükümet olmamıştır. Kısa aralıklarla seçimle gelen hükümetler zor yoluyla iktidardan uzaklaştırılmıştır. Siyasal çatışma da oldukça şiddetlidir. Siyasal çatışma, etnik çatışmalar ve darbelerle daha da derinleşmektedir. Bu süreçlere eşlik eden ekonomik krizle birlikte demokrasi tam anlamıyla kurulamamakta, toplumsal, siyasal ve ekonomik istikrarsızlık yaygınlaşmakta ve hukuk devletini oluşturmak mümkün olamamaktadır. Siyasal ve yönetsel reform girişimlerinin son yıllarda hızlanmasına rağmen, kronikleşen sorunları düzeltmeye yetmemektedir.

İyi işleyen bir hukuk devletinin kurulması; sürdürülebilir kalkınma ve iyi yönetim ilkelerinin hayata geçirilmesi; ayrımcılığın önlenmesi, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi; etkin işleyen bir piyasa ekonomisinin temini; farklı etnik, kültürel, dini çeşitliliği bulunan toplumsal gruplar arasında uzlaş ve barışın sağlanması; yolsuzluk, yozlaşma ve rüşvetle mücadele; HIV, sıtma gibi bulaşıcı hastalıklarla mücadele; ekonomik gelişme ve istihdam; kalkınma için yeterli enerji temini; temiz içme suyu sağlama ve eğitimle ilgili sorunlar devlet inşası sürecinde Gine-Bissau'da karşılaşılan ve birçoğu halen çözüm bekleyen politika problemleridir.

Bağımsızlık ilanı Gine-Bissau'da sadece siyasal ve yönetsel değil; toplumsal, kültürel ve ekonomik değişimlere de kapı aralamıştır. Örneğin emek ve istihdam yapılarında farklılık ortaya çıkmıştır. Erkekler duvar tamiri, çiftçilik gibi çeşitli işleri yapmak zorunda kalmış; bu işleri yapmayan veya işten kaçanlar ise ölüm cezasına kadar varan bir yaptırım mekanizması ile karşılaşmıştır (Temudo, 2009: 50). Elbette değişim her zaman olumsuz yönde olmamıştır. İlk demokratik siyasal partinin kurulması, siyasal seçimlerin yapılması, kadınların elde ettiği sosyal ve siyasal haklar gibi kazanımların da vurgulanması gerekir.

Bu temel üzerine kurulan Gine-Bissau'da 1980'li yıllarda zayıf devlet kurumlarını güçlendirme ve yeniden yapılandırma doğrultusunda reformlara girişilmiştir. Nitekim

devletin temel sorunlarından biri de bürokrasinin inşası ve personel yetersizliklerinden kaynaklanmaktadır. Devletin süregelen patrimonyal özellikleri, darbeler ve askeri müdahalelerin neden olduğu siyasi istikrarsızlıklar, ekonomik eşitsizlik ve dengesizlikler de önemli sorunlardır. Bir başka problem ise, adalet ve yargı sisteminin iyi işlememesi nedeniyle insanların kendi aralarında adalet arayışıdır ki bu da toplumda büyüçülüğü destekleyen bir durum ortaya çıkarmaktadır.

1.2.2. Gine-Bissau’da Barış Yapımı Süreci

10 Eylül 1974 tarihinde Portekiz’den bağımsızlığını kazandıktan sonra Gine Bissau’da 24 yıldır devam eden “Gine ve Cape Verde’nin Bağımsızlığı için Afrika Partisi” (PAIGC) iktidarı Haziran 1998 ve Mayıs 1999 tarihleri arasında devam eden bir iç savaşla sonuçlanmıştır. Bu çatışmanın temel sebeplerinden biri Başkan JoaoBernardoVierira ve onun eski Genel Kurmay Başkanı olan General AnsumaneMane arasındaki ilişkilerin bozulmasıdır. İki isim arasındaki ilişkilerin bozulması, silahlı kuvvetlerin Vieira ve Mane’yi destekleyen rakip gruplar olarak bölünmesine neden olmuştur. Bu süre içinde 1998 ve 1999 yıllarında Gine Bissau’ya dış kaynaklı iki ayrı askeri müdahale olmuştur (Adebajo, 2002: 111).

İlk müdahale, Vieira’nın savunulması için Senegal ve Gine Konakri askerleri tarafından; ikincisi ise Benin, Gambia, Togo ve Nijer güçlerinin katılımıyla Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu İzleme Grubu (ECOMOG) tarafından gerçekleştirilmiştir. İç savaş boyunca çatışmaların önlenmesi ve barış yapımı için Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS) ile Portekiz Dili Ülkeleri Topluluğu (CPLP) çabalarırken barış inşası için ise Birleşmiş Milletler (BM) ve Gine Bissau’daki sivil toplum grupları girişimlerde bulunmuştur (Adebajo, 2002: 111).

1998-1999 çatışması; halk isyanı, ayrılıkçı talep veya yoğun etnik bölünmeden değil, devleti kontrol etmek isteyen elitler arasındaki mücadeleden kaynaklanmaktaydı(Kovsted ve Trap, 2003: 207). 2000’li yıllarla birlikte Gine-Bissau’da barış yapımı süreci güvenlik, yönetim ve ekonomik kalkınma boyutlarıyla birlikte uluslararası kuruluşların işbirliği ve desteklerine dayanan çeşitli programlar eliyle yürümektedir.

1.2.3.Gine-Bissau’da Ulus İnşaası

Koloni dönemlerinde Gine-Bissau’da İslam, sosyal değişimi sağlayan en önemli güç olup; sosyal grupların toplum içindeki konumunda ve statü kazanmalarında en etkili rolü oynamaktaydı. Ayrıca İslam, Gine-Bissau toplumunda yeni bir edebiyat, dil, yaşam tarzı ve ekonomi anlayışı getirmiştir. İslama geçen gruplar kendilerini üstün ve asil olarak düşündüklerinden kolonyal müdahaleler söz konusu toplumsal grupların benlik algılarını güçlendirmiştir (Temudo, 2009: 54).

Gine-Bissau’da ulus inşası sürecinin önemli aşamalarından biri 1984 yılında ortaya çıkan Kiyang-yong hareketidir. Pagan bir dine dayanan, Maria Ntombikte etrafında toplanan ve takipçilerinin “beyaz cüppeliler” olarak adlandırıldığı bu hareket kısa sürede büyümüş ve toplumdaki en büyük etnik grup olan Balanta’nın sosyal hayatında önemli değişikliklere yol açmıştır. Çoğunlukla okula gitmeyen kimselerden oluşan, toplumdaki büyülenmiş ruhları düzeltmeyi amaçlayan ve şiddetten uzak duran bu hareket içindeki gençler zaman içinde geleneksel liderlerine ve dini öğretilerine karşı gelerek köyleri basmaya ve yıkıcı olmaya başlamıştır. Bunun üzerine 1985 yılında hükümet tarafından başlatılan bir soruşturma ile dağılan hareket, yeraltına inerek varlığını sürdürmeyi başarmıştır. Bu hareket, günümüz Gine-Bissau’sunda da yönetime hakim olan Balantalı’ların toplumsal ve siyasal gelişiminde önemli bir rol oynamış ve bu grupta “içsel modernite”nin gelişmesini teşvik etmiştir (Temudo, 2009: 56).

Ülkede yaklaşık otuz kadar farklı etnik grup bulunmaktadır. Bu gruplardan toplumun yaklaşık yarısını oluşturan Balanta ve Fulaülkedeki en büyük etnik yapıları oluşturmaktadır (Temudo, 2008: 245). Ülkedeki yüksek derecede etnik bölünmeye ve “zayıf” veya “başarısız” olarak tanımlanan devlete rağmen, ulusal entegrasyon oldukça güçlü gözükmektedir. Hatta ulusal entegrasyonun güçlü ve etnik gruplar arası işbirliğinin açık olması nedeniyle, etnik grupların politik katılımı açısından önemli olan “politik kabilecilik” (politicaltribalism) benzeri bir yapı Gine-Bissau’da kurulamamıştır. Gine-Bissau’da halk, devlet eleştirisi yaparken bile kendini “millet” olarak tanımlamaktadır. Ancak devlet tarafından mağduriyete uğrayan dezavantajlı grupların şiddetli eleştirileri de söz konusudur. Ulusal entegrasyonun bir göstergesi de 1998-1999

yıllarında yaşanan askeri karışıklık ve yabancı güçlerin ülkeye müdahalesi karşısında halkın toplumsal, etnik ve dini farklılıkları bir kenara bırakarak ortak düşman karşısında birlikte savaşmasıdır (Kohl, 2010: 103).

PAIGC, çeşitli etnik grupları kapsayan bir şemsiye kavram olarak “farklılıkta birleşme” (*unity in diversity*) ve “ağaç olarak ulus” (*tree-as-nation*) modelleri temelinde özgürlük mücadelesinin en başından itibaren aktif olarak ulusal entegrasyonu teşvik etmiştir (Kohl, 2010: 104). Rudebeck de (1972: 5), Gine-Bissau’daki gözlemlerine dayalı olarak PAIGC’nin rolünü, “Gine’de devrimi sağlayan, yüksek bir destekle, küçük ama iyi organize olmuş bir orduyla, yeni bir ulus inşa etmeye çalışan bir hareket” olarak tanımlamıştır. PAIGC’nin toplumsal olarak birleştirici rolünün bir sonucu da sınıf çatışmaları ve ideolojik tartışmaların Gine-Bissau örneğinde bağımsızlık sonrası dönemin şekillenmesinde önemli bir rol oynamamasıdır (Forest, 1987: 116).

Böylece diğer Afrika ülkelerinde olduğu gibi postkolonyal bir devlet olan Gine-Bissau’da, devlet inşasının ardından bir ulus inşa etme süreci gerçekleşmiştir. Bu model, ulus inşasının devlet inşasından önce geldiği İtalya, Almanya ve Polonya gibi Kıta Avrupası’nda devlet inşası tecrübesinden farklılaşmaktadır (Kohl, 2010: 104). Diğer bir ifadeyle, Afrika devletlerinde devlet ve ulus inşası denkleminin, Avrupa’daki muadillerinden farklı işlediği söylenebilir. Afrika’daki devletleri ve özel olarak Gine-Bissau’yu değerlendirirken, kültürel ve etnik olarak homojen bir nüfus ve milletin kendi devletini kurma modeli yerine; çeşitli uluslararası, bölgesel ve yerel paydaşlar arasında ilişki, etkileşim ve anlaşma arenası olarak ele almak daha doğru olacaktır (Kohl, 2010: 89-90).

Toplumsal yapının siyasal hayat ve siyasal liderlik üzerindeki etkilerini PAIGC’deki bölünme üzerinden okumak mümkündür. 1990’lardan itibaren ülkenin çok partili hayata geçmesiyle birlikte PAIGC dışında da siyasal partiler kurulmuştur. Bununla birlikte, özgürlük sürecinde benimsenen farklı görüşler PAIGC’nin iki ana liderler grubuna ayrılmasıyla sonuçlanmıştır. Ülkedeki ilk meclis ve başkanlık seçimlerinden sonra Başkan NinoVieira kendi partisi (PAIGC) içinden yükselen bir muhalefet grubuyla karşı karşıya kalmıştır. Bu durum ülkenin gerek meclis gerek hükümet yapısında

istikrarsız yönetimlerin oluşmasına da bir zemin hazırlamıştır. Siyasal özgürleşme sürecinin belki de en dikkat çekici tarafı “Sosyal Devrim Partisi” (Party for Social Renovation, PRS) adlı siyasal partinin kuruluşudur. Ülkedeki nüfuz sahibi etnik gruplardan birini oluşturan Balanta topluluğunun desteğini alan parti, kayda değer bir seçmen desteği olan başkan adayı Kumba Yala ile öne çıkmıştır. Bissau’daki siyasal mobilizasyonun önemli bir aktörü olan Balanta, aynı zamanda Vieira ve PAIGC’ye karşıt bir durumda konumlanmaktaydı. Dolayısıyla Kumba Yala, hem sürecin lideri hem de Balanta köylülerin benimsediği bir yönetici olarak siyaset sahnesinde varlık göstermiştir (Temudo, 2008: 249).

1.3. Gine-Bissau’da Siyasal Hayat ve Yönetim Düzeni

Gine-Bissau’da siyasal hayatın analizini iki boyutta gerçekleştirmek mümkündür. Burada ilk olarak, bağımsızlık sonrası siyasal hayata ilişkin ana dinamikler ve gelişmeler değerlendirilmekte, hemen ardından mevcut Anayasal düzen ve seçim sistemi ele alınmaktadır.

1.3.1. Bağımsızlık Sonrası Siyasal Gelişmeler

Gine-Bissau, 1974 yılında Portekiz’den ayrılarak bağımsızlığını ilanından beri askeri darbeler ve siyasi suikastler de dâhil olmak üzere çok sayıda politik sorunla karşılaşmıştır. Amilcal Cabral, Gine Bissau’nun kurucu babası olarak görülmektedir. 1956 yılında Portekiz Afrika’sında anti-kolonyal mücadeleyi başlatmak için kardeşi (PAIGC) kurmuştur. Amilcar Cabral’ın 1972 yılında suikastte öldürülmesinin ardından, kardeşi Luis Cabral bağımsız Gine Bissau’nun ilk başkanı olarak 1980 yılına kadar görevde kalmıştır (AfricanUnion, 2013: 3). Bağımsızlık sonrası dönemde ülkenin demokratikleşeceğine ilişkin tüm Luis Cabral ile birlikte “Gine ve Cape Verdenin Bağımsızlığı için Afrika Partisi’ni” iyimser beklentiler boşa çıkmıştır. 1990’lı yıllara kadar siyasi arena güç mücadelesindeki rakip kurumlar, liderler ve pirinç üretimi yapan sermaye sahiplerince desteklenen etnik gruplar arasında mücadeleler belirleyici olmuştur. 1974 yılından sonra ideolojik bir birlik veya kültürel bütünleşmeyi sağlamak yerine kişisel düşmanlıklar ve farklı etnik bölünmeler sonucu zayıflayan bir siyasal liderlik ortaya çıkmıştır (Forest, 1987: 96).

Fistein'e göre (2011: 443) Gine-Bissau'da yaşanan siyasal sorunların düzelmesi oldukça zor görünmektedir. Çünkü bunun arkasında büyük ölçüde ülkede süregiden "kişiselleşmiş siyaset" anlayışı yer almaktadır. Bu siyaset anlayışının temelleri, devrim sonrası dönemin devlet sosyalizmi düşüncesinde yatmakta ve uzun süredir devam etmektedir. Devrim sonrası dönemde Amilcar Cabral'ın kişisel kararları ve davranışları üzerinden siyasetin şekillenmesi, kurumsallaşmayı önlemiştir. Cabral'ın ardından gelen siyasetçiler de hükümeti kendi kişisel isteklerini gerçekleştirme aracı olarak otoriter bir tavırla, kişisel kavgalar içinde ve orduyu bir cezalandırma aracı şeklinde kullanarak her seferinde yeniden düzenlemişlerdir.

Bağımsızlık sonrası dönemde PAIGC'nin siyasal ve toplumsal etkisi giderek zayıflamıştır. Başkan Luiz Cabral ve ordunun lideri Joao Viegas, siyasal güç için kişisel çalışma içine girmiştir. Hükümet, bürokrasi ve parti yetkilileri Cabral'ın yanında, ordu ve yeni gelişen orta sınıf siyasal kadrolar ordunun safında yer almıştır. Yeni uygulanan vergilerden rahatsız olan ve bakanlığın ticaret politikasına karşı olan birçok köylünün bu rahatsızlığı etnik bağlarla orduya taşınmıştır (Forest, 1987: 96-97). Düşük ücretler, siyasal atamaların yapılması ve ayrıcalıklarının azalması ordu içindeki rahatsızlıkları artırmıştır. 1980 yılında Tuğgeneral Joao Bernardo Vieira bu durumu bir fırsat olarak görmüş ve gerçekleştirdiği bir askeri darbe ile neredeyse hiç kan dökmeden iktidarı Luis Cabral'ın elinden almıştır. Darbenin hemen ardından Cape Verde, Gine-Bissau'dan ayrılmıştır (Kovsted ve Tarp, 2003: 211).

Afrika'da 1990'ların ilk yıllarında başlayan çok partili hayata geçiş sürecinde, 1991 yılında Gine Bissau'da da çok partili siyasal hayat başlamıştır. Yapılan yeni anayasanın ardından 1994 yılında birden çok partinin katıldığı başkanlık ve parlamento seçimleri gerçekleştirilmiştir. PAIGC'den sonra kurulan ilk siyasal parti daha önce de belirtildiği gibi Balantalılar tarafından desteklenen "Sosyal Devrim Partisi" (PRS) olmuştur (Temudo, 2009: 57). Ancak bu seçimlerde de PAIGC başarılı olmuş, hem tek parti döneminin başkanı Vieira yeniden seçilerek koltuğunu korumuş, hem de meclis çoğunluğu kazanılmıştır.

Hemen belirtmek gerekir ki, bu ilk demokrasiye geçiş süreci oldukça sancılı olmuştur.1998'e gelindiğinde NinoVieria'nın yönetiminin temel karakteristiğini kayırmacılık, yozlaşma ve ülkenin siyasal ve ekonomik refah düzeyi konusundaki farkındalığın eksikliği oluşturmuştur. Vieira ortaya koyduğu bazı politikalarla ülkede çıkan krizlerinde zeminin hazırlamıştır. Vieira'nı, kendi popüleritesinin oldukça yüksek olduğunu varsayarak ordunun tepe yönetim kadrosunu azletmesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Ordu yöneticilerinden AnsumaneMane'nin isyanı hazırlaması bunun bir sonucudur (Vaz ve Rotzoll, 2005: 536). Böylece 1998 yılında Gine-Bissau tarihinin en büyük siyasi krizi ortaya çıkmış ve askerler ayaklanmıştır. Balatalılar ayaklanan askerleri desteklemiştir. Bu ayaklanma 1998-1999 yılları arasında bir iç savaşa yol açmış, Cumhurbaşkanı NinoVieira, Senegal ve Gine Cumburiyeti'nden yardım istemek zorunda kalmıştır. 11 ay kadar süren iç savaşın sonucunda dış güçler, işgalci yabancı askerler ve hükümet güçleri yenilmiş, Cumburbaşıkanı“Nino” Vieira Portekiz'e sürgün edilmiştir. Savaş sonrası yapılan seçimlerde ise PRS lideri Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir (Temudo, 2009: 57-58). Böylece geçici bir yönetim kurularak demokrasinin restorasyonu sürecine girilmiştir.

1999 yılında yapılan demokratik seçimin ardından kurulan hükümette neredeyse her hafta bakan değiştiren, yolsuzluk suçlamalarına maruz kalan PRS lideri KumbaYala, 2003 yılında yeni bir darbenin ardından alaşağı edilmiştir. 2004 yılında yapılan yeni seçimlerde ise PAIGC yeniden iktidara gelmiştir (Temudo, 2009: 59).Başkanlık seçimlerinde ise üçüncü tur oylamanın ardından, bağımsız aday olarak seçimlere giren eski başkan Bernardo Vieira oylamayı kazanarak yeniden başkan seçilmiştir.

Ancak Vieira da görev süresini tamamlayamadan 2 Mart 2009 tarihinde düzenlenen bir suikastle öldürülmüştür. Yerine seçilen Malam BacaiSanha ise rahatsızlığının ardından Fransa'da kaldırıldığı hastanede 2011 yılında vefat etmiştir. Bu sırada, Başbakan Carlos GomesJunior'un başkanlık için adaylığını açıklamasının ardından görevden ayrılması üzerine yerine Gine Bissau tarihinin ilk kadın başbakanı olarak AdiatoDjaloNandigna atanmıştır (AfricanUnion, 2013: 4).

Nisan 2012 tarihinde gerçekleşen yeni bir darbe ile Başbakan ile Başkanlık seçimlerinin birinci turunu kazanan aday askerler tarafından görevden uzaklaştırılmıştır. Yürütme gücündeki boşluk ECOWAS'ın sağladığı güvence altında siyasi partiler, ordu ve sivil toplum kuruluşları arasındaki müzakerelerle doldurulmuştur. Böylece 2013 Haziran ayında Anayasal düzenin restore edilmesi, yasama organı ve başkanlık seçimlerini organize etmek üzere Manuel SerifoNhamadjo yönetiminde bir geçiş hükümeti kurulmuştur. Lojistik ve mali problemler nedeniyle iki kere ertelenen seçimler Nisan - Mayıs 2014 döneminde gerçekleştirilebilmiştir. Seçimleri, Bissau'nun tarihi partisi olan PAIGC bir kez daha kazanmıştır. PAIGC, 102 üyeli parlamentoda 57 koltukla temsil edilmektedir. Başkanlık seçimlerini de PAIGC'nin adayı olan JoseMario Vaz, %61,9 oranında bir oyla kazanmıştır (African Development Bank, 2015: 2).

1.3.2. Yönetim Düzeni ve Seçim Sistemi

Gine Bissau'da devlet yapısı bakımından yasama, yürütme ve yargı organlarının örgütlenmesi ve işleyişi incelenebilir. Yönetim düzeni, 16 Mayıs 1984 tarihli Anayasada tanımlanmıştır. 1984 Anayasası 4 Mayıs 1991, 4 Aralık 1991, 26 Şubat 1993, 9 Haziran 1993 ve 1996 yıllarında değişikliğe uğramıştır. Yasal düzen, Fransız idare hukuku sistemine dayanmaktadır.

Yürütme organı, Başkan ve Başbakandan oluşur. Cumhurbaşkanı olan Başkan, çok partili seçimlerin ardından 5 yıl için görev yapmak üzere seçilir. Başkan, iki türlü bir sistemle ve salt çoğunlukla ve en fazla iki kez seçilebilir. Başkan tarafından atanan Başbakan ise hükümetin başıdır ve görev süresi Başkanınkiyle sınırlıdır. Yasama organı olan Ulusal Halk Meclisi (*Assembleia Nacional Popular*), 102 üyeli olup tek meclisten oluşur. Anayasaya göre, Meclis Başkanı, Başkanın vefatı üzerine 60 gün içinde yeni seçimler yapılana kadar geçici Başkanlık görevini yürütür. Meclis üyeleri, kapalı liste usulüyle 4 yıl için görev yapmak için seçilir. Yargı sistemi ise Yüksek Mahkeme, Yargıtay ve 7 Bölgesel Mahkemeden oluşmaktadır. Ayrıca Ticaret Mahkemesi, Sayıştay ve Askeri Mahkeme'den oluşan özel mahkemeler de bulunmaktadır (AfricanUnion, 2013: 5).

Seçimlerin yasal çerçevesi sağlanmış olup örgütlenme, toplanma, seyahat, seçme ve seçilme özgürlüğü gibi sivil ve siyasal haklar garanti altına alınmıştır. Gine Bissau'da askeri darbeler dışında politik paydaşlar tarafından kurallara geniş ölçüde saygı duyulmaktadır. Seçimlerin idaresi ise birkaç kurum tarafından sağlanmaktadır. Ulusal Seçim Komisyonu seçmen kayıtları, seçimlerin ve referandumların organizasyonu, seçmenlerin eğitim faaliyetleri, seçim şikayet ve protestolarının yönetilmesinden sorumludur. İçişleri Bakanlığı, seçmen kayıtlarının organizasyonu ve her yıl güncellenmesini sağlar. Dışişleri Bakanlığı Gine Bissau dışında yaşayan vatandaşların kayıt ve oy verme işlemlerini yönetmektedir. Yargıtay, seçim uyuşmazlıklarının çözümünde Yüksek Seçim Mahkemesi olarak hareket etmektedir. Başkan ise seçim tarihlerini ilan etmektedir (AfricanUnion, 2013: 6).

1.4. Gine-Bissau'da Ekonomik Yapı

1974 yılında bağımsızlığın ilanından sonra Gine-Bissau, Sovyet modelini takiben merkezi ekonomik planlamayı uygulamaya koymuştur. Bu ekonomik modelle birlikte ülke, neredeyse dışarıya tamamen kapanmıştır. Hükümetin sanayileşme yönündeki politikaları başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Tarım sektöründe ise geri kalmışlık ve düşük verimlilik olağan hale gelmiştir. İç piyasa, büyük devlet monopollerini ile domine edilmiştir. 1981 yılında sağlanan siyasal uzlaşıyla piyasa odaklı ekonomik anlayışa doğru evrilme yaşanmıştır. 1983 yılında "Ekonomik İyileşme Programı" yürürlüğe konulurken 1987 yılında Uluslararası Para Fonu (IMF) ile ekonomik istikrar anlaşması imzalanmıştır. Bu tarihten sonra Gine-Bissau'da ekonomik liberalleşme süreci başlamış olmuştur. Sonraki 10 yıllık dönem, uluslararası finansal kuruluşlar yardımıyla yapısal düzenlemelerin gerçekleştirildiği yıllar olmuştur (Aquillar ve Stenman, 1997: 74-75).

1986 yılında başlayan ekonomik liberalleşme ve 1997'de Batı Afrika Para Birliğine (West African Monetary Union, WAMU) katılması Gine-Bissau'da ekonomik durumun daha da kötüleşmesi ve halkın artan rahatsızlığına neden olmuştur (Temudo, 2009: 57). Ekonomik kriz ve halkın mevcut durumdan duyduğu rahatsızlıklar beraberinde siyasi krizi getirmiş ve yukarıda bahsedilen iç savaşı ortaya çıkarmıştır.

Günümüzde Gine-Bissau’da sektörel gelişmeyle ilgili bazı göstergelere bakıldığında örneğin, sektörler arası dağılım açısından tarım %45, sanayi %7,5 ve hizmetler %47,5 yer kaplamaktadır. İşgücünün ise %82’si tarım, %18’i ise sanayi ve hizmetler sektörlerinde çalışmaktadır. Bu rakamlar, Gine-Bissau’nun tüm sanayileşme çabalarına rağmen halen bir tarım toplumu olduğunu göstermektedir. Az gelişmiş sanayisi ise tarım ürünlerinin işlenmesi, bira ve hafif içeceklere dayanmaktadır (www.cia.gov).

Tablo 1
Gine Bissau’ya İlişkin Temel Ekonomik Göstergeler (2012-2014)

<i>Ekonomik Göstergeler</i>	2012	2013	2014
Gayrisafi Milli Hâsıla	2.43 milyar \$	2.438 milyar \$	2.502 milyar \$
Ekonomik Büyüme Oranı	%-2,2	%0,3	%2,6
Kişi Başına Düşen Milli Gelir	1.500 \$	1.400 \$	1.400 \$

Kaynak: www.cia.gov

Tablo 1’de ise Gine-Bissau’ya ilişkin temel ekonomik göstergelere yer verilmektedir. Az da olsa gelişen Gayrisafi Milli Hasılası 2014 yılında 2.5 milyar doları geçmiştir. Yine 2014 yılında %2,5’in üzerinde bir ekonomik büyüme beklenirken, kişi başına düşen gelir ise Afrika ortalamasının da altında olup bir önceki yılların aynı oranda yani 1.400 \$ civarındadır.

2. BÖLÜM: GİNE BİSSAU'DA DEVLET KAPASİTESİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Çalışmanın bu bölümünde Gine Bissau'nun devlet kapasitesi itibariyle Sahraaltı Afrika ülkeleri içindeki genel konumunun anlaşılması amacıyla temel uluslararası göstergeler bakımından karşılaştırmalı bir analizin yapılması hedeflenmektedir.

2.1. Karşılaştırma Yöntemi ve Örneklem Seçimi

Gine Bissau'nun, devlet kapasitesi bakımından Sahraaltı Afrika ülkeleri içindeki yerini belirlemek için tüm ülkelere ait verilere ve tüm uluslararası karşılaştırmalı indekslere ulaşma gücü nedeniyle belirli kriterlere göre karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu bağlamda, karşılaştırma yöntemi ve ülkeler ile indekslerin seçilme gerekçelerinin açıklanmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

2.1.1. Karşılaştırmada Kullanılan İndeksler

Yönetişim ve devlet kapasitesine ilişkin uluslararası göstergeler teorik temelleri olmadığı, önyargıya dayandığı ve bir ülkenin gelişme düzeyi hakkında çok az şey söylediği için eleştirilmektedir (Andrews ve diğerleri, 2010: 2; Thomas, 2010). Fakat bu çalışmada olduğu gibi, yönetim veya devlet kapasitesi genel iktidar uygulamaları bağlamında ele alındığında söz konusu göstergelerin kullanışlı olduğu söylenebilir. Ayrıca başka alternatiflerinin henüz bulunamamış olması da çalışmada bu indekslerin kullanılmasını gündeme getirmektedir.

Gine Bissau'nun diğer Sahraaltı Afrika ülkeleri ile karşılaştırmalı olarak sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi, kamu yönetimi kapasitesi, rüşvet ve yolsuzlukla mücadele, siyasi istikrar gibi konularda mevcut durumunu tespit etmek için yaygın olarak geçerliliği bulunan uluslararası indekslere bakılması gerekmektedir. Bu kapsamda çalışmada kullanılan indeksler ise Birleşmiş Milletler “İnsani Kalkınma İndeksi” (Human Development Index), Dünya Bankası “Dünya Yönetişim Göstergeleri İndeksi”(Worldwide Governance Index) ve Uluslararası Şeffaflık Örgütünün “Yolsuzluk Algısı İndeksi” (Corruption Perception Index) şeklindedir.

Birleşmiş Milletler İnsani Gelişmişlik İndeksi (HDI), bir ülkenin kalkınmasını değerlendirmede tek başına ekonomik büyümenin değil, insanlar ve kapasitelerinin önemli olduğunu vurgulamak için geliştirilmiştir. Ayrıca HDI, ulusal politika tercihlerini sorgulamak için de kullanılabilir. Mesela aynı düzeyde gayrisafi milli hasılası olan iki ülkenin insani gelişmişlik sonuçlarının nasıl birbirinden farklılaştığını açıklamada başvurulabilir. Bu farklılıklar, hükümetlerin politika öncelikleriyle ilgili yeni tartışmaları başlatabilir. HDI, uzun ve sağlıklı bir yaşam, bilgilenebilme ve iyi bir yaşam standardından oluşan insani gelişmenin temel boyutlarındaki ortalama başarının özet ölçümüdür. Belirtmek gerekir ki, HDI eşitsizlikler, yoksulluk, güvenlik, istihdam gibi konularda ölçüm yapmamaktadır (UNDP, hdr.undp.org).

Dünya Bankası tarafından desteklenen Dünya Yönetişim Göstergeleri Projesi (WGI)1996 yılından itibaren ülkeler hakkında tek tek ve toplu halde yönetim göstergelerini raporlamaktadır. Bunun için, katılım ve hesap verebilirlik, siyasal istikrar ve şiddetten kaçınma, hükümet etkinliği, düzenleme kalitesi, hukuk devleti ve yolsuzluğun kontrolünden oluşan altı yönetim boyutu kullanılmaktadır. Bu boyutlara ilişkin veri ise çok sayıda şirket, yurttaş ve uzmandan oluşan gruplara uygulanan anketlerin kombinasyonu şeklinde toplanmaktadır (WGI, info.worldbank.org).

Merkezi Berlin’de bulunan Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International) tarafından 100’den fazla ülkede, 1995 yılından bu yana yolsuzluk ve rüşvet algısı anket yoluyla ölçülmektedir (www.transparency.org). Uluslararası Şeffaflık Örgütünün en çok başvurulan indeksi Yolsuzluk Algı İndeksidir (Corruption Perception Index, CPI). Bu çalışmada da seçilen Sahraaltı Afrika ülkelerinde yolsuzluk ve rüşvet algısına ilişkin karşılaştırmalı veriler CPI üzerinden değerlendirilmektedir. Diğer indekslerle de uyumlu olması ve karşılaştırmalı olarak analiz yapabilmek bakımından 2000 yılından itibaren seçilen Afrika ülkelerinin CPI skorları grafikleştirilmiştir.

2.1.2. Karşılaştırılacak Ülkelerin Seçimi

Gine Bissau’nun devlet kapasitesi bağlamında Sahraaltı Afrika ülkeleri içindeki konumunu anlamak bakımından seçilen ülkelerle karşılaştırmalı bir veri seti oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, nispeten gelişmiş Sahraaltı Afrika

ülkelerinin devlet kapasitesi bakımından durumunu yansıtması amacıyla Güney Afrika ve Cape Verde; Sahraaltı Afrika'nın gelişmişlik düzeyinin en alt düzeylerinde yer alan Eritre ve Somali'ye ek olarak Gine Bissau'nun coğrafi komşuları olan Senegal ve Gine ülkeleri de veri setini oluşturmak üzere örnekleme dâhil edilmiştir. Gine Bissau ile karşılaştırılacak ülkeler farklı gelişmişlik düzeylerinde seçilerek çeşitlendirilmiş, böylece ülkenin devlet kapasitesi göstergeleri bakımından konumunu daha kolay anlama imkânı sağlanmıştır. Ayrıca çok sayıda ülkenin grafiksel gösterimindeki sorunlar da ortadan kaldırılmıştır. Seçilen ülkelere ilişkin temel göstergeler Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2
Seçilen Ülkelerle İlgili Temel Göstergeler (2014)

	C.Verde	Eritre	Gine	G.Bissau	G.Afrika	Senegal	Somali
Yüzölçümü (km)	4.033	117.600	245.857	36.125	1.219.090	196.722	637.657
Nüfus (kişi)	538.535	6.380.803	11.474.383	1.693.398	48.375.645	13.636.927	10.428.043
Kentleşme (%)	62,6	21,3	35,4	43,9	62,0	42,5	37,7
Okuryazarlık (%)	84,9	68,9	41,0	55,3	93,0	49,7	37,8

Kaynak: (www.cia.gov)

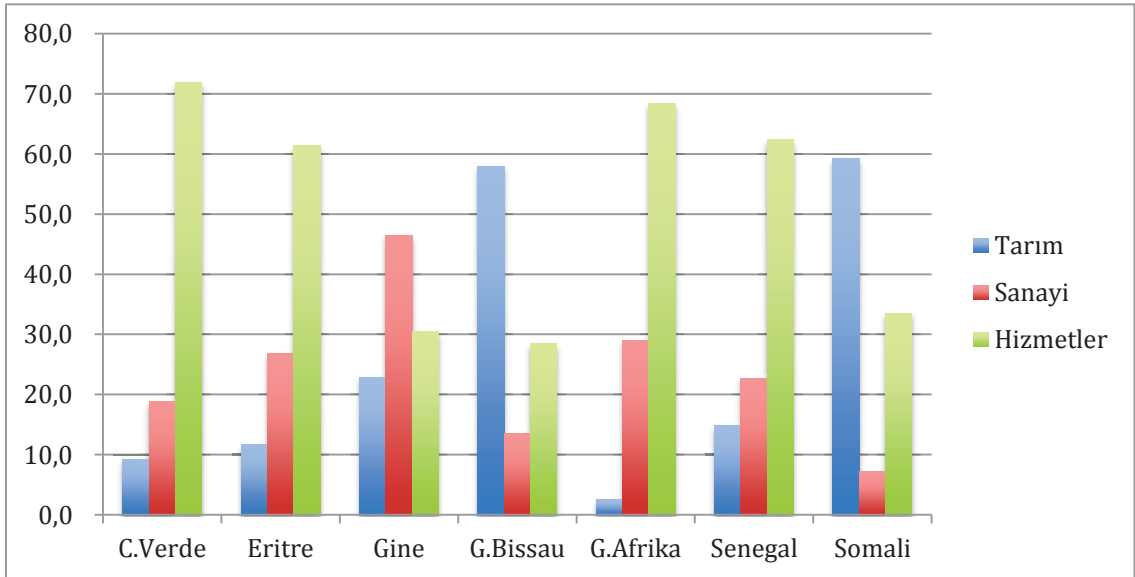
Tablo 2 incelendiğinde en küçük yüzölçümüne ve en az nüfusa sahip olan ülkenin Cape Verde olduğu anlaşılmaktadır. Cape Verde'yi Gine Bissau ve Eritre izlemektedir. Ancak Cape Verde, kentleşme (%62,6) ve okuryazarlık (%84,9) oranları bakımından seçilen tüm ülkelerden daha gelişmiş durumdadır. Güney Afrika ise, geniş coğrafi alanı ve yüksek nüfusu bakımından diğer ülkelerden farklılaşmaktadır. Ayrıca Güney Afrika'da, yüksek okuryazarlık (%93,0) ve kentleşme (%62,0) oranları da dikkat çekmektedir.

Tablo 3
Seçilen Ülkelerle İlgili Temel Ekonomik Göstergeler (2014)

	C.Verde	Eritre	Gine	G.Bissau	G.Afrika	Senegal	Somali
Kişi Başına GSMH (\$)	4.400	1.200	1.100	1.200	11.500	2,100	600
İşsizlik (%)	21,0	N/A	N/A	N(A	24,9	14,8	N/A
Enflasyon (%)	1,9	13,0	11,9	1,9	5,8	0,8	N/A

Kaynak: (www.cia.gov)

Tablo 3’de seçilen ülkelerle ilgili kişi başına düşen gelir, işsizlik ve enflasyondan oluşan temel ekonomik veriler yer almaktadır. Kişi başına gelir bakımından Somali, Gine-Bissau ve Eritre oldukça düşük düzeyde yer alırken, Güney Afrika gelişmekte olan ülkeler ortalamasını yakalamış gözükmektedir. Buna karşın, Güney Afrika’da nispeten yüksek işsizlik oranları dikkat çekmektedir. Enflasyon rakamları ise Gine ve Eritre’de nispeten yüksek seyretmektedir.

Şekil 3: Seçilen Ülkelerle İlgili Sektörel Göstergeler (2014)

Kaynak: www.cia.gov

Şekil 3’de ülkelerin iktisadi sektörlere göre oransal dağılımları yer almaktadır. Grafik incelendiğinde, Somali ve Gine-Bissau’da tarım sektörünün yüksekliği göze çarpmaktadır. Somali, Gine-Bissau ve Gine dışındaki ülkelerde hizmetler sektörünün oransal yüksekliği görülmektedir. Seçilen ülkeler içinde sanayisi en gelişmiş olanlar ise sırasıyla Gine (%46,5) ve Güney Afrika’dan (%29,0) oluşmaktadır Somali (%7,2) ve Gine-Bissau’da (%13,5) ise beklendiği gibi düşük sanayileşme oranı vardır.

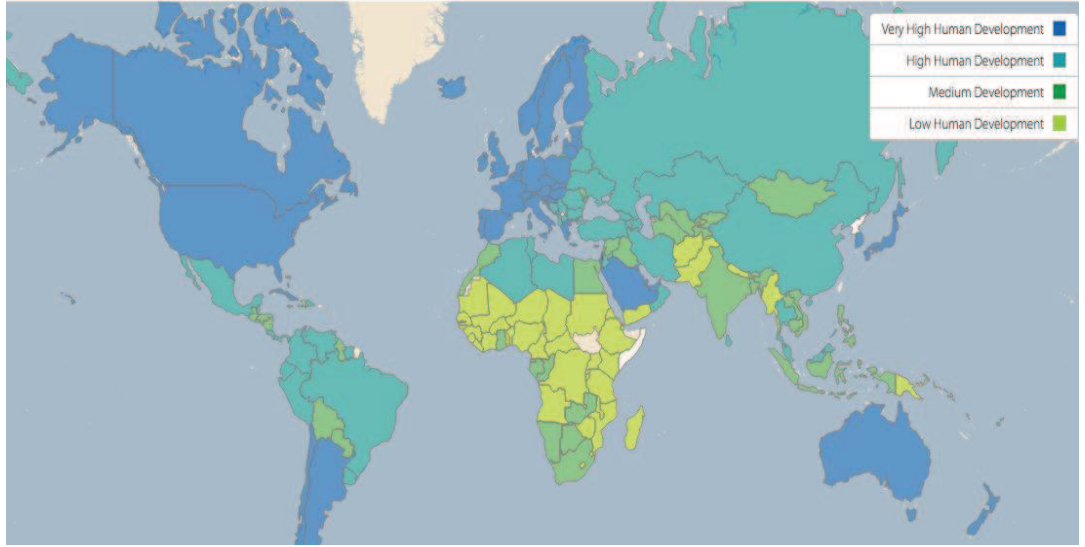
İnsani Gelişmişlik İndeksinde de gelişmişliğin bir ölçütü olarak kullanılan kentleşme ve okuryazarlık oranları ile iktisadi gelişmeyi gösteren kişi başına düşen milli gelir ve iktisadi sektörlerin dağılımı göstergeleri açısından bakıldığında yukarıda açıklanan ülkelerin seçilme gerekçeleriyle söz konusu veriler arasında büyük ölçüde uyumun olduğu ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle, seçilen ülkelere göz atıldığında Sahraaltı Afrika’nın üst, orta ve alt düzey ülkelerini temsil eden örneklerin seçildiği söylenebilir.

2.2. Karşılaştırma Bulguları

Bu kısımda, Gine Bissau’ya ilişkin seçilen ülkelerin temel göstergelerinin yer aldığı farklı indekslerdeki sonuçlara yer verilmektedir.

2.2.1 İnsani Gelişme Düzeyi

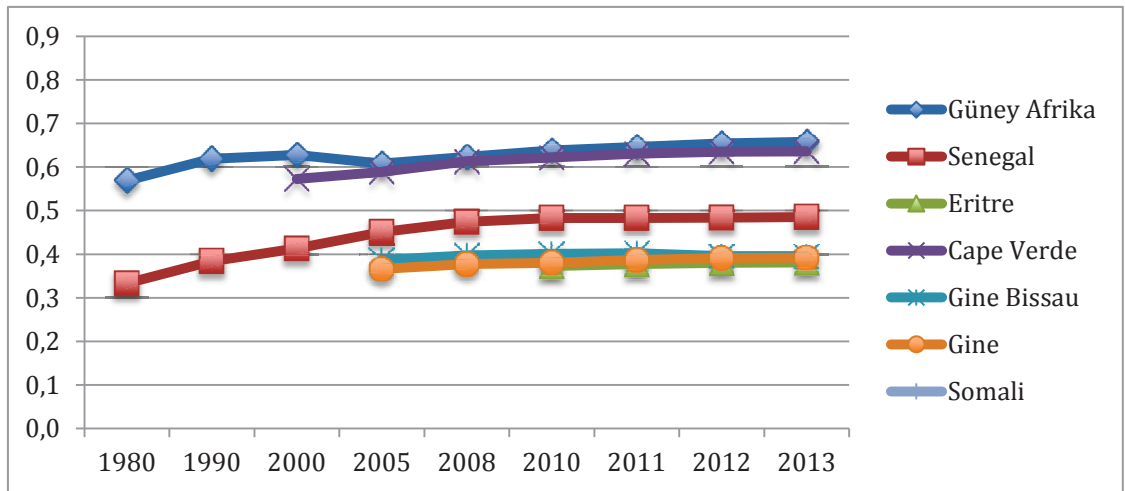
1990 yılından bu yana BM Kalkınma Programı tarafından hazırlanan İnsani Gelişme İndeksi, ülkelerin yaşam süresinin uzunluğu, okuryazar oranı, eğitim ve hayat seviyesinden oluşan üç temel sütun üzerine kurulan bir ölçüm yöntemidir. Resim 2’de dünyada HDI verilerine göre insani gelişmenin genel görünümüne yer verilmiştir. Sınıflandırma itibariyle, dört gelişmişlik düzeyi bulunmaktadır: Çok yüksek insani gelişme, yüksek insani gelişme, orta düzey insani gelişme ve düşük insani gelişme. Aslında Şekil 4, dünyada genel sosyo-ekonomik eşitsizliğin ve bu tabloda Afrika kıtasının durumunu göstermektedir. Afrika kıtasına yakından bakıldığında, Kuzey ve Güney Afrika’da yer alan ülkelerin orta ve yüksek insani gelişmişlik düzeylerine karşın, Sahraaltı Afrika’nın dünyanın en düşük insani gelişme seviyelerine sahip olduğu gözükmemektedir.

Şekil 4: Dünyada İnsani Gelişmenin Genel Görünümü (2014)

Kaynak: <http://hdr.undp.org/en/content/table-2-human-development-index-trends-1980-2013>

Tezin konusu bakımından Sahraaltı Afrika ülkeleri arasından, yukarıda açıklanan kriterlere göre seçilen ülkelerin 1980-2013 yılları arasındaki insani gelişme trendleri Şekil 5’de yer almaktadır. İndekse göre, ülkeler insani gelişme düzeylerine göre 0 ile 10 arasında aldıkları puanlara göre dört kategoride toplanmaktadır. 0,0-0,5 düşük insani gelişme; 0,5-0,7 orta düzey insani gelişme; 0,7-0,8 yüksek insani gelişme ve 0,8-0,10 çok yüksek insani gelişme olarak tasnif edilmektedir.

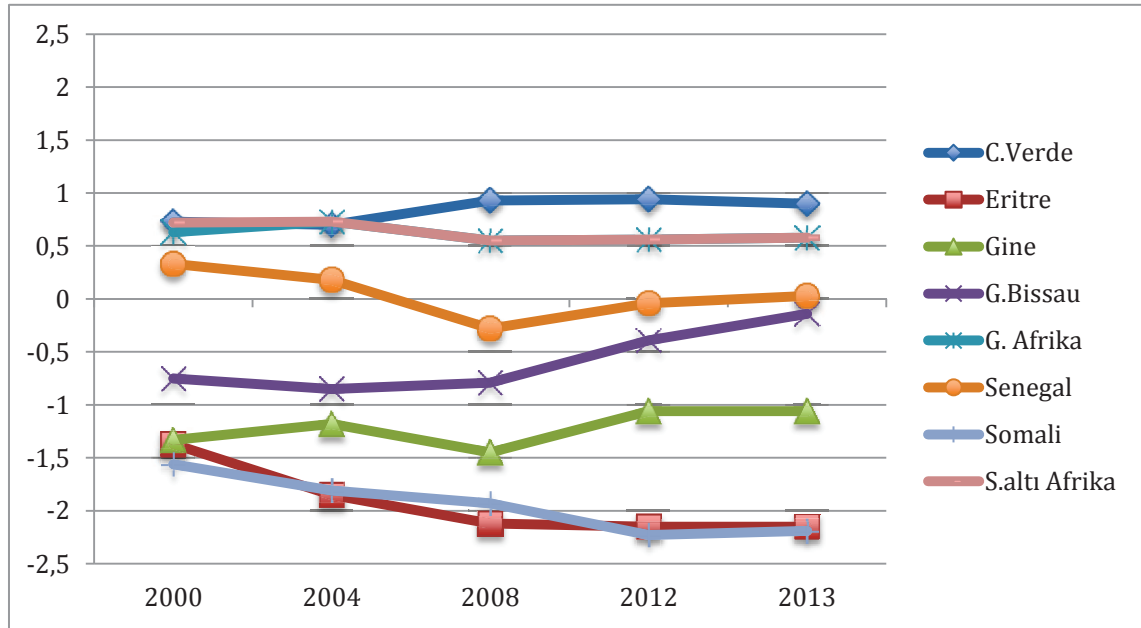
Şekil 5: Sahraaltı Afrika Ülkelerinde İnsani Gelişme (1980-2013)

Kaynak: <Http://Hdr.Undp.Org/En/Content/Table-2-Human-Development-Index-Trends-1980-2013>

2013 verilerine göre, Senegal 0,48; Eritre 0,38; Gine, Gine-Bissau ve Somali ise 0,39'luk oranlarla HDI'ya göre düşük insani gelişme düzeyine sahiptir. Güney Afrika 0,65 ve Cape Verde 0,63 oranlarıyla orta düzey insani gelişme grubunda yer bulmaktadır. 1980'li yıllardan itibaren genel trendlere bakıldığında ise Güney Afrika ve Cape Verde'nin özellikle 2005 yılından itibaren diğer ülkelere göre daha hızlı bir şekilde insani gelişme düzeyini yükselttiği, Gine Bissau'nun ise özellikle 2010 yılından itibaren nispeten azalma seyri içine girdiği söylenebilir.

2.2.2. Yönetime Katılım ve Hesap verme Sorumluluğu

Dünya Bankası adına bir grup araştırmacı tarafından geliştirilen Dünya Yönetişim İndeksinin bir alt göstergesi olan “Yönetime Katılma ve Hesapverme”; ifade ve örgütlenme özgürlüğü ile serbest medyanın yanında, bir ülkenin vatandaşlarının kendi hükümetlerini seçme sürecine ne kadar katıldıklarına ilişkin algıyı ölçmektedir. 2,5 güçlü, -2,5 ise zayıf yönetime katılım ve hesapvermeye işaret etmektedir.

Şekil 6. Sahraaltı Afrika Ülkelerinde Yönetime Katılım ve Hesapverme (2000-2013)

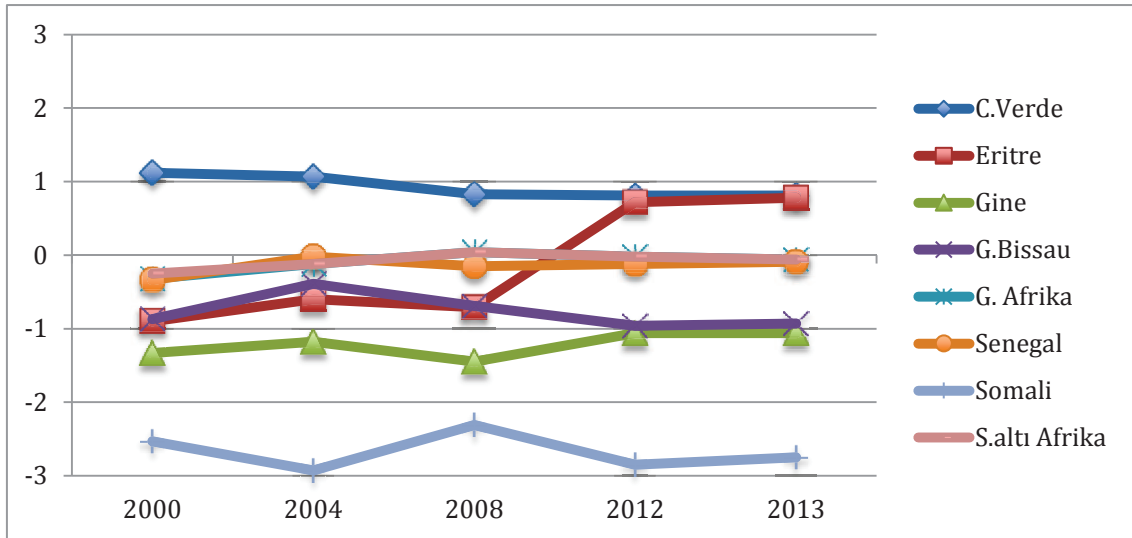
Kaynak: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>

Şekil 6'da seçilmiş Sahraaltı ülkelerinin 2000-2013 yılları arasında WGI Yönetime Katılım ve Hesapverme göstergelerine ilişkin trendler yer almaktadır. Buna göre,

yönetime katılım ve hesapverme bakımından sadece Cape Verde Sahraaltı Afrika ülkelerinin ortalamasının üzerinde olup, Güney Afrika ise ortalamayı yakalamış gözükmetedir. Bu gösterge açısından en zayıf durumda olan ve aynı zamanda kötüleşme eğiliminde olan ülkeler Somali (-2,19) ve Eritre (-2,15)'dir. Gösterge puanı sıfırın altında olan diğer ülkeler ise Gine (-1,06) ve Gine-Bissau (-0,14)'dur. Gine-Bissau'da özellikle 2008 yılından itibaren seçimler ve siyasal katılıma ilişkin gelişmelere paralel olarak katılım ve hesapverme göstergesinde pozitif doğru bir iyileşme eğilimi dikkati çekmektedir. Grafik 3'e göre, Senegal (0,03), Capa Verde (0,9) ve Güney Afrika (0,58) katılıma ilişkin göstegeler açısından nispeten iyi düzeyde olan ülkelerdir.

2.2.3. Siyasi İstikrar ve Şiddet

Siyasi istikrarsızlık ve şiddet konuları Sahraaltı Afrika ülkelerinin temel problemlerinden biridir. Şiddet ve özellikle terör kaynaklı istikrarsızlık devlet kapasitesinin geliştirilmesini engellemektedir. Bu konuda Dünya Yönetişim İndeksinin bir alt göstergesi olan "Siyasi İstikrar ve Şiddetin/Terörizmin Olmaması", siyasal istikrarsızlık ve/veya terörü de içerecek biçimde politik motivasyonlu istikrarsızlık algısının ölçülmesini sağlamakta ve kullanıcılara karşılaştırmalı veri setleri sunmaktadır. 2,5'a doğru artış siyasi istikrar ve şiddetin olmamasına; -2,5'e doğru yaklaşmak ise siyasi istikrarsızlık ve şiddetin artışına işaret etmektedir.

Şekil 7: Sahraaltı Afrika Ülkelerinde Siyasi İstikrar ve Şiddetin Olmaması (2000-2013)

Kaynak: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>.

Şekil 7’de Sahraaltı ülkeleri arasından seçerek oluşturulan örneklem içindeki ülkelerin WGI Siyasi İstikrar ve Şiddetin/Terörizmin Olmaması göstergelerine göre genel eğilimleri gösterilmektedir. Grafik incelendiğinde özellikle Eritre’nin siyasi istikrarsızlık ve şiddetin önlenmesi noktasında önemli bir ilerleme kaydettiği görülmektedir. Eritre’nin yanında sadece Cape Verde ve kısmen Senegal siyasi istikrar ve şiddetin yokluğu göstergesi bakımından Sahraaltı Afrika ülkeleri ortalamasının üzerindedir. Seçilen ülkeler arasında siyasi istikrarsızlık ve politik kaynaklı şiddetin yaşanması bakımından en kötü durumda olan ülke Somali iken Gine-Bissau’da giderek gerileyen bir eğilim içindedir. Ayrıca dikkati çeken bir nokta da Gine ve Eritre dışındaki tüm ülkelerde az ya da çok siyasi istikrarsızlık ve şiddetin artış trendinin bulunduğu söylenebilir.

Siyasi istikrar açısından önemli göstergelerden biri olarak Country Watch tarafından yayınlanan “Politik Risk İndeksini” incelemek de faydalı olacaktır. Politik Risk İndeksi, siyasi istikrar, siyasi temsil, demokratik hesap verebilirlik, ifade özgürlüğü, suç ve güvenlik, çatışma riski, insani gelişme, hukuk ve düzenleyici şeffaflık, ekonomik şartlar ile yolsuzluktan oluşan on altı göstergenin kombinasyonundan oluşmaktadır. İndekste “0” en yüksek, “10” ise en düşük politik riski ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle düşük puanlara sahip ülkeler yüksek politik risk içermektedir.

Tablo 4
Politik Risk İndeksi (2014)

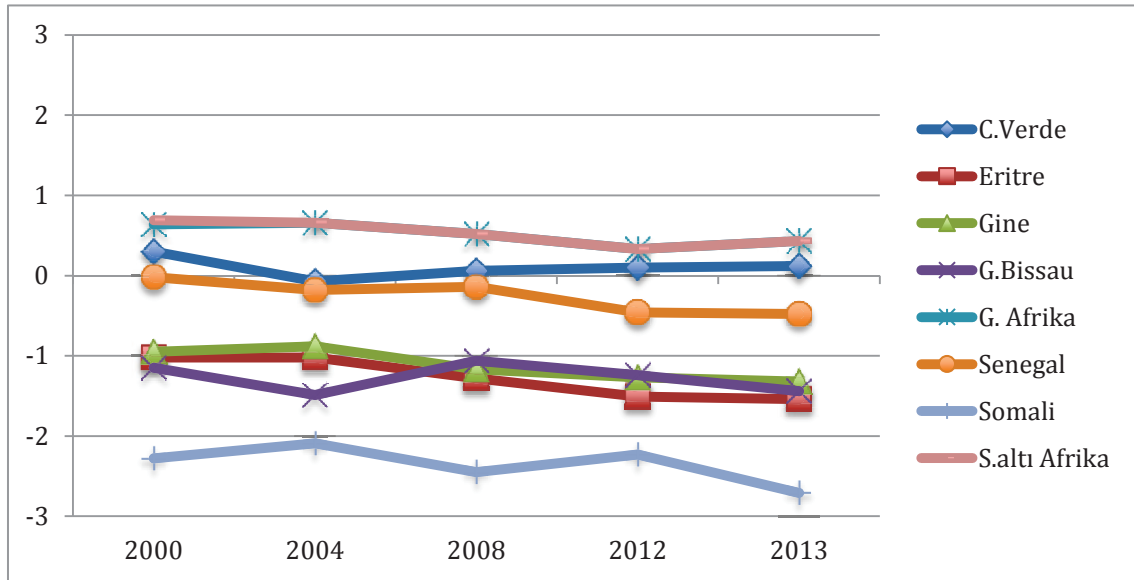
Ülke	Puan
Eritre	4
Cape Verde	6
Gine	4
Gine-Bissau	4
Güney Afrika	8
Senegal	6,5
Somali	1,5

Kaynak:(Youngblood-Coleman, 2014: 31-39).

Tablo 4’ten de görüldüğü gibi, örnekleme oluşturan ülkeler içinde en yüksek politik riski Somali içerirken Gine-Bissau da Eritre ve Gine ile birlikte yüksek politik risk sınıfında yer almaktadır. Güney Afrika ise seçilen ülkeler içinde en düşük politika riske sahip olan ülkedir.

2.2.4. Yönetimde Etkinlik ve Verimlilik

Devlet kapasitesinin ölçümünde kritik rol oynayan faktörlerden biri de kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde ve devletin işleyişinde etkinliği sağlamaktır. Bu konuda uluslararası karşılaştırmalara imkân veren gösterge sayısı sınırlıdır. Bu bağlamda kullanılacak olan göstergelerden biri Dünya Yönetişim İndeksinin “Hükümet Etkinliği” alt göstergesidir. Hükümet Etkinliği göstergesi, kamu hizmetlerinin ve kamu görevlilerinin kalitesi, siyasal baskılardan bağımsız olabilmek düzeyi, politika formülasyonu ve uygulama niteliği ve hükümetin bu politikalara bağlılığına duyulan güven konusundaki algıyı ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu bakımdan, oldukça kapsamlı olarak bürokrasinin kalitesi ve kamu hizmetlerinden vatandaşların duyduğu memnuniyeti ölçmektedir. Ölçekte 2,5 güçlü, -2,5 ise zayıf yönetsel etkinliği ifade etmektedir.

Şekil 8: Sahraaltı Afrika Ülkelerinde Hükümet Etkinliği (2000-2013)

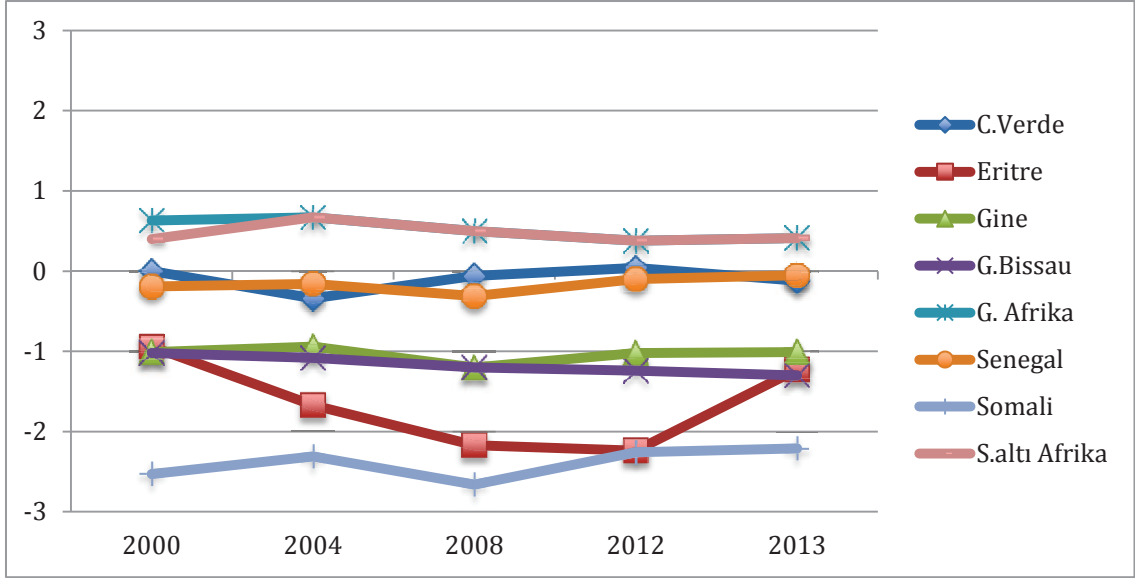
Kaynak: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>

Yönetmelik etkinlik bakımından Sahraaltı Afrika ülkelerinin genel eğilimleri Şekil 8'den izlenebilir. Bürokrasinin ve kamu görevlilerinin kalitesi, kamu politikalarının formülasyonu ve uygulanmasına ilişkin bürokrasinin kapasitesi ve kamu hizmetlerinden duyulan memnuniyeti ölçen bu göstergelere göre örneklem içinde yer alan tüm ülkeler Sahraaltı Afrika ülkeleri ortalamasının altında yer almaktadır. Şekil 8'de yer alan ülkelerden Cape Verde yönetimde etkinliğin en yüksek, Somali ise en düşük olduğu ülkelerdir. 2000'li yıllardan itibaren genel trendlere bakıldığında, Cape Verde dışındaki tüm ülkelerde hükümet etkinliği göstergesi bakımından düşüş eğilimleri söz konusudur.

2.2.5. Devletin Düzenleme Kapasitesi

Devlet kapasitesinin önemli göstergelerinden biri kamu hizmetlerinin etkinliği ise diğeri de düzenleme kapasitesidir. Düzenleme veya regülasyon, devlet kurumları tarafından toplumsal, ekonomik veya idari bir konuda yapılan izin verme, ceza kesme, kontrol etme ve yaptırım uygulama gibi çeşitli kısıtlamalardan oluşan faaliyetlerdir.

Son yıllarda regülasyon kalitesi genel olarak kamu yönetimi reformlarının da önemli bir gündem maddesini oluşturmaktadır. Regülasyon kalitesinin ölçülmesi ise Dünya Yönetişim İndeksinin bir alt göstergesi olarak tasarlanmıştır. Buna göre düzenleme kalitesi; hükümetin, özel sektörün gelişimini sağlayan sağlam politika ve düzenlemeleri formüle etmesi ve uygulamasına ilişkin algının ölçülmesine odaklanmaktadır. Regülasyon kalitesi göstergesi haksız rekabet uygulamaları, ücret kontrolleri, hükümet düzenlemelerinin getirdiği yükler, ticaret bariyerlerinin varlığı gibi piyasa düzenlemelerine yönelik ölçütlerden oluşmaktadır. Sosyal ve idari düzenlemelerin kalitesi gösterge kapsamında ölçülmemektedir. Ölçekte 2,5 güçlü, -2,5 ise zayıf düzenleme kalitesini ifade etmektedir.

Şekil 9: Sahraaltı Afrika Ülkelerinde Düzenleme Kalitesi (2000-2013)

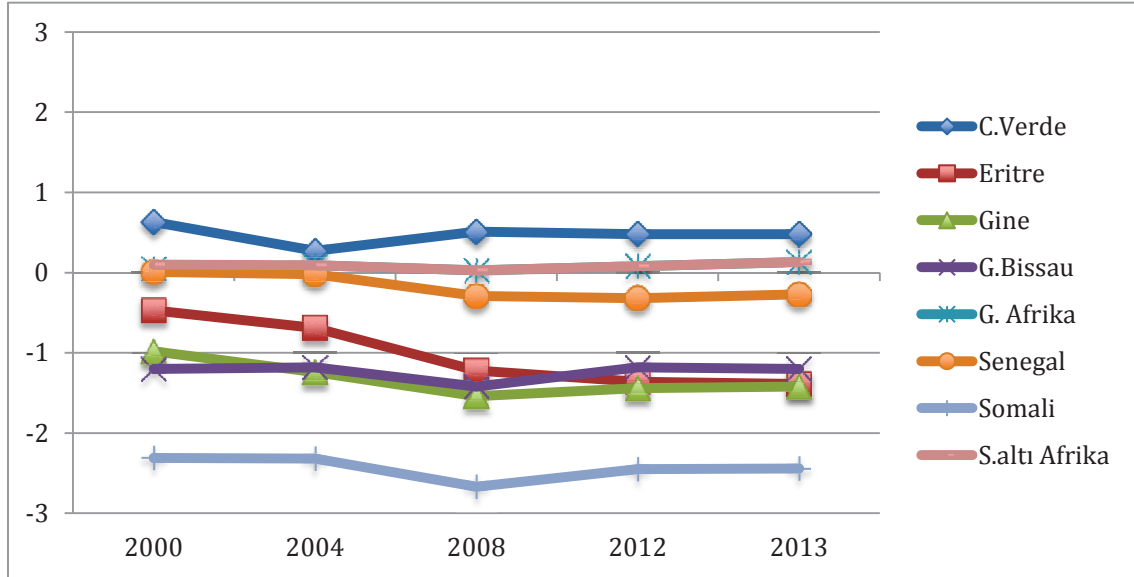
Kaynak: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>

Şekil 9, 2000 yılından itibaren piyasa odaklı düzenlemelerin kalitesi bakımından seçilen ülkelerin durumu ve Sahraaltı ülkelerin ortalamasını ve buna ilişkin ana eğilimleri vermektedir. Buna göre, düzenleme kalitesi bakımından sadece Güney Afrika Sahraaltı Afrika ülkeleri ortalamasını yakalamışken, diğer tüm ülkeler bu ortalamanın altındadır. Diğer bir ifadeyle, seçilen ülkelerin piyasa odaklı düzenleme kapasitelerinin nispeten zayıf olduğu söylenebilir. Elbette düzenleme kalitesinde ülkeler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Somali ve Eritre düzenleme kalitesi en zayıf ülkeler iken, Senegal ve Cape Verde nispeten daha iyi durumdadır. Eritre düzenleme kalitesini iyileştirme bakımından son 10 yılda olumlu bir trend yaklaşmıştır. Gine-Bissau dışındaki diğer ülkelerde de düzenleme kalitesinde oransal bir iyileşmeden söz edilebilir.

2.2.6. Hukuk Devleti

İyi yönetişimin de unsurlarından biri olan hukuk devleti, idari kapasite ile doğrudan ilişkili olan diğer bir ilkedir. Hukuk devleti veya hukukun üstünlüğü, Dünya Yönetişim İndeksinde kullanılan alt göstergelerden biridir. Hukuk devleti, faillerin ne düzeyde toplumsal kurallara güvendiği ve uyduğu ile suç ve şiddet ihtimaline ilişkin algıları ölçen bir göstergedir. Bu bağlamda, şiddet ve suç, organize suçlar, yargı süreçlerinin

adillığı, özel mülkün korunması, yargı bağımsızlığı ve emniyet hizmetlerine duyulan güven gibi alt ölçütlere bakılmaktadır. Ölçekte 2,5 güçlü, -2,5 ise zayıf hukuk devletini göstermektedir.

Şekil 10: Sahraaltı Afrika Ülkelerinde Hukuk Devleti (2000-2013)

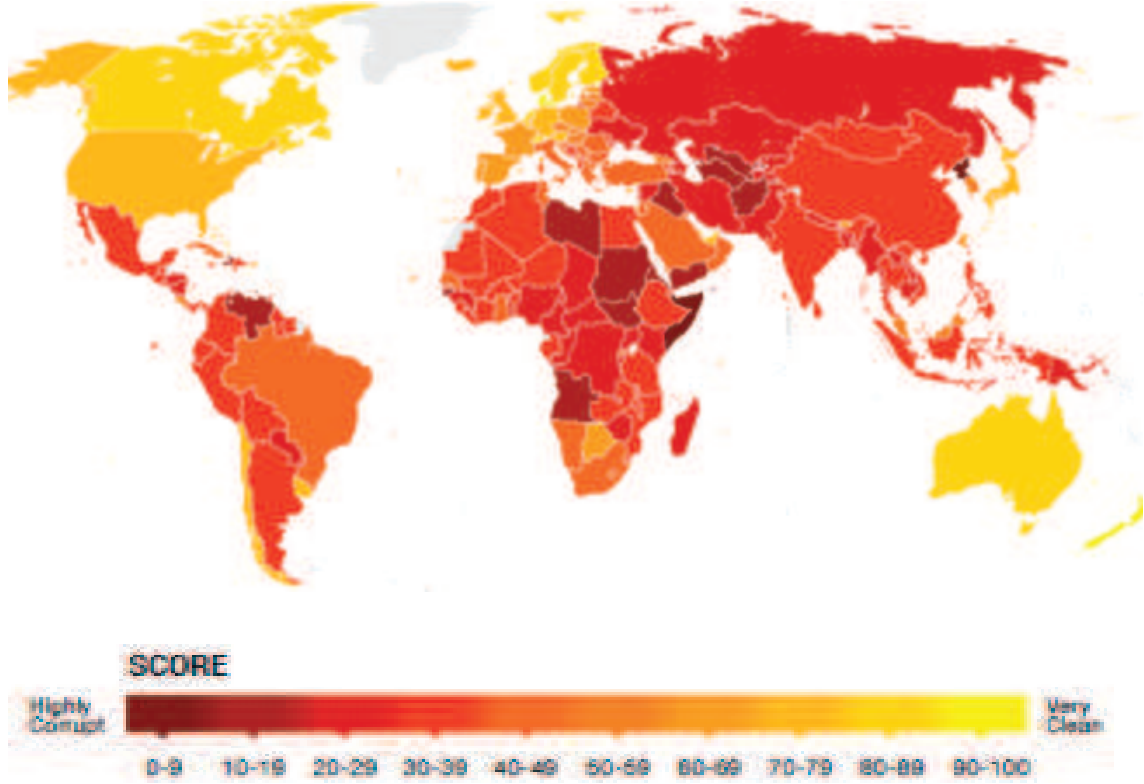
Kaynak: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>

Şekil 10, seçilen ülkelerin Yönetişim İndeksinin bir parçası olan hukuk devleti alt göstergesi bakımından karşılaştırmalı olarak durumlarını görme imkanı vermektedir. Grafiğe ilk bakışta dikkati çeken bir husus, Cape Verde'nin dışındaki tüm ülkelerin hukuk devleti kriteri bakımından Sahraaltı Afrika ortalamasının altında olmasıdır. Cape Verde dışında nispeten Senegal hukuk devletini sağlama konusunda diğer ülkelere göre daha iyi konumda iken, Somali, diğer göstergelerde de olduğu gibi bu konuda da en alt sırada yer bulmaktadır. Diğer ülkelerden genel olarak hukuk devletine ilişkin bir gerileme göze çarparken, Gine-Bissau'da hukuk devletini sağlama konusunda özellikle 2008 yılından itibaren olumlu bir trend söz konusudur.

2.2.7. Yolsuzluk ve Rüşvetle Mücadele

Günümüzde devlet kapasitesine ilişkin en sorunlu alanlardan birisi yolsuzluk ve rüşvetle mücadeledir. Yolsuzluk ve rüşvet, son yıllarda medya, sivil toplum, bilgi ve iletişim

tekolojilerinin gelişmesi gibi dinamikler sayesinde ve uluslararası kuruluşların bu alanda yaptıkları ölçümler ve yürüttükleri politikaların da katkılarıyla daha görülür hale gelmiş, hükümetler tarafından daha fazla ciddiye alınmış ve kamu politikaları yoluyla mücadele etmenin önemi anlaşılmıştır.

Şekil 11: Dünyada Yolsuzluk Algısı Düzeyi (2014)

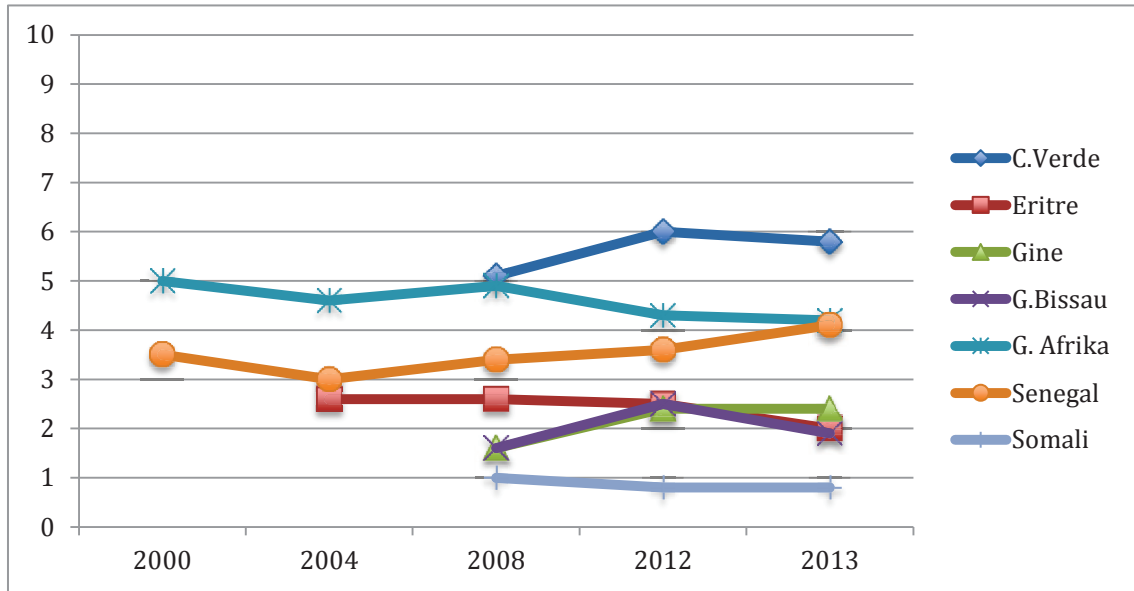
Kaynak:<http://www.transparency.org/cpi2014/infographic>.

Yolsuzluk ve rüşvetin ölçülmesi konusunda çok sayıda ulusal, yerel ve uluslararası araştırma yapılmakta, bu konuda birçok indeks kullanılmaktadır. Bu indekslerden biri de Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından geliştirilen Yolsuzluk Algı İndeksidir (CPI). Ülkelerdeki yolsuzluk algıları 1 ile 10 arasında bir skala ile anket yoluyla ölçülmektedir. Ülkeler 1'e yaklaştıkça kamu sektöründe yolsuzluk algısı yüksek, şeffaflık düzeyi düşük iken; 10'a yaklaştıkça kamu sektöründe yolsuzluk algısı düşük, şeffaflık düzeyi yüksek olmaktadır. Şekil 11'de 2014 yılı verilerine göre dünyada yolsuzluk algısına ilişkin genel durum görülmektedir. Daha önce Dünya Bankasının İnsani Gelişme İndeksindeki tabloya hemen hemen benzer bir durum, yolsuzluk algısına ilişkin haritada da

görülmektedir. Kabaca, yolsuzlukla insani gelişme düzeyi arasında doğru orantılı olduğu söylenebilir. Yani ülkeler ileri gelişmişlik düzeyine ulaştıkça genel olarak yolsuzluk düzeyinin azalması beklenebilir.

Elbette burada katı bir nedensellik ilişkisi kurmaktan kaçınmak gerekir. Çünkü örneğin bazı gelişmekte olan ülkelerde özellikle özelleştirme gibi süreçlerde ciddi yolsuzluk ve rüşvet olaylarına rastlanıldığı gibi aynı kategoride yer alan ancak yolsuzlukla mücadelede ciddi ilerleme kaydeden ülkelere rastlamak da mümkündür. Ayrıca birçok gelişmiş ülkede zaman zaman görüldüğü gibi çok ciddi yolsuzluk ve rüşvet skandalları da ortaya çıkmaktadır. Yine CPI skorlarına yakından bakıldığında, siyasi ve ekonomik krizlerin de birçok ülkede yolsuzluk ve rüşvet algısını yükselterek söz konusu ülkelerin puanlarında önemli düşüşlerin ortaya çıkmasına neden olduğu görülmektedir. Yunanistan, İspanya ve İtalya gibi Avrupa ülkelerinde de bu duruma ilişkin örnekler bulmak mümkündür.

Peki, kendi örneklemimizi oluşturan Sahraaltı ülkelerinde yolsuzluk ve rüşvete ilişkin algı ne durumdadır? Bu konuda, Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün CPI verilerinden derlenen Grafik 8 bize yol göstermektedir.

Şekil 12: Sahraaltı Afrika Ülkelerinde Yolsuzluk Algısı (2000-2013)

Kaynak: <http://www.transparency.org/research/cpi/>

Şekil 12 incelendiğinde, seçilen ülkelerden sadece Cape Verde'nin yolsuzluk algısı bakımından 5 puanın biraz üzerinde seyrettiği, diğer tüm ülkelerin ise 5 puanın altında yer alarak orta ve yüksek düzeyde yolsuzluk algısının bulunduğu görülmektedir. Diğer göstergeler açısından da güçsüz devlet kapasitesine sahip olan Somali, yolsuzluk algısının da oldukça yüksek olduğu bir ülkedir. Somali'yi, Gine-Bissau, Gine ve Eritre izlemektedir. Güney Afrika'da 2008, Gine-Bissau'da ise 2012 yılından itibaren yolsuzluk algısında artış eğilimi dikkati çekmektedir. Cape Verde ve Senegal'de ise yolsuzlukla mücadelede nispi bir iyileşme gözlenmektedir.

2.3. Karşılaştırmadan Elde Edilen Bulgular

Yukarıda devlet kapasitesiyle doğrudan ve dolaylı olarak ilgili olduğu için analize dahil edilen verilerle birlikte yorumlanmak üzere seçilen ülkelerin bağımsızlık ve yürürlükteki Anayasalarının kabul edildiği tarihlere Tablo 5'te yer verilmiştir. Bağımsızlık tarihleri, devlet inşa sürecinin önemli bir aşamasıdır. Anayasaların kabul tarihi ise siyasal kurumsallaşmayı göstermesi bakımından kritik görülmektedir.

Tablo 5
Seçilen Ülkelerde Bağımsızlık ve Anayasa Kabul Tarihleri

	Bağımsızlık Tarihi	Anayasa Kabul Tarihi
Cape Verde	5 Eylül 1975	25 Eylül 1992
Eritre	24 Mayıs 1993	23 Mayıs 1997
Gine	2 Eylül 1958	19 Nisan 1990
Gine-Bissau	10 Eylül 1974	16 Mayıs 1984
Güney Afrika	31 Mayıs 1910	4 Aralık 1997
Senegal	4 Ekim 1959	7 Ocak 2001
Somali	1 Eylül 1960	1 Ağustos 1979

Sahraaltı Afrika’da bağımsızlık sonrasında neopatrimonyal özellikleri devralan devletler, aynı zamanda bu yönetim anlayışından kaynaklanan birçok sorunu da miras olarak almışlardır. Neopatrimonyal yönetimde bozulan unsurlardan birisi bürokrasi olmuştur. Formel kuralların yerine şeffaflıktan yoksun ve bazen ülkenin siyasal liderliliğinin tutumuna göre belirlenen informal kuralların yer alması bürokratik performansı düşürmüştür. Bürokratik performanstaki azalma ise politika yapımı, regülasyon ve hizmet sunumunu etkileyerek ekonomik performansı aşağıya çekmiştir. Bu da kamu hizmetlerinin etkinliği ve düzenleme kalitesinin azalmasına neden olmuştur (Levy, 2004: 5). Yukarıda yer alan hükümet etkinliği ve düzenleme kalitesine ilişkin göstergelerle birlikte değerlendirildiğinde, Gine-Bissau, Gine, Eritre, Somali ve Senegal’de yönetim döngüsündeki bozulmanın sonucunda devletin geri kalmasına ilişkin örnekleri bulmak mümkündür.

İnsani gelişmişlik açısından bakıldığında Gine-Bissau, örneklem içinde yer alan Eritre ve Somali gibi ülkelerle en alt gelişmişlik düzeyine sahip ülkeler grubunda yer almaktadır. Gine-Bissau’da piyasa ekonomisinin gelişmeye başlaması 1980’li yıllarla birlikte mümkün olmuştur. 1983 yılında “Ekonomik İyileşme Programı” yürürlüğe konulması ve 1987 yılında IMF ile ekonomik istikrar anlaşması imzalanmasının ardından ekonomik liberalleşme süreci başlamıştır. Sonraki 10 yıllık dönem, uluslararası finansal kuruluşlar yardımıyla yapısal düzenlemelerin gerçekleştirildiği yıllar olmuştur. Ancak piyasalaşma süreci 1996 ekonomik krizi ve 1997 yılında Gine-Bissau’nun Batı Afrika Para Birliğine katılmasının ulusal ekonomi üzerinde yarattığı baskı ekonominin daha da kötüleşmesine neden olmuştur (Aguillar ve Stenman, 1997: 71). 1998 askeri ayaklanması ve ardından gelen iç savaş ise kısmen de olsa ekonomide atılan olumlu adımların sona ermesine neden olmuştur.

Günümüzde Gine-Bissau’da ekonomik kalkınmanın temel göstergeleri açısından bakıldığında, 2013 yılı rakamlarına göre, kişi başına düşen gayrisafi milli hasıla yaklaşık 520\$ olup satın alma gücü paritesine göre günlük 2\$’ın altında geliri olanların oranı %70’ten fazladır ve aşırı yoksulluk oranı ise %33 civarındadır. Ekonomide çeşitlenme söz konusu olmayıp işlenmemiş kaju üretimine dayanmaktadır (WB, 2015:

1). Ayrıca düşük endüstrileşme seviyesi ve ağırlıklı olarak tarım sektörüne dayalı kalkınma da Gine-Bissau ekonomisinin temel özellikleri arasındadır.

Bürokratik etkinlik (*bureaucratic effectiveness*) ve kamu hizmetlerinden duyulan memnuniyet açısından örnekleme bakıldığında, 2000'li yıllardan itibaren Cape Verde dışındaki tüm Sahraaltı Afrika ülkelerinde bir düşüş eğilimi bulunmaktadır. Haksız rekabet uygulamaları, ücret kontrolleri, hükümet düzenlemelerinin getirdiği yükler gibi regülasyon kalitesi açısından bakıldığında Güney Afrika Cumhuriyeti dışındaki tüm ülkelerin piyasa odaklı regülasyon kalitesinin Sahraaltı Afrika ortalamalarının altında kaldığı görülmektedir. Bürokratik etkililik ve regülasyon kalitesinde beklenen iyileşmenin olmaması, 2000'li yıllardan sonra örneklem kapsamındaki ülkelerde yürütülen ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar tarafından desteklenen ekonomik kalkınma programlarının başarısının tartışmalı olduğunu göstermektedir.

Somali, Gine ve Gine-Bissau'da siyasal istikrarsızlık ve şiddet/terör sorunlarının ciddi boyutlarda olduğu anlaşılmaktadır. Eritre ise 2008 yılından sonra nispi bir siyasal istikrar elde etmiştir. Siyasal istikrar açısından Gine-Bissau'ya odaklanıldığında, özellikle 2004 yılından itibaren politika istikrarsızlığın yükseldiği görülmektedir. Ülkenin 2003 yılından itibaren darbe ve suikastlarla sarsılması ve 2012 yılında yeni bir darbeye siyasi ve ekonomik açıdan oldukça zor duruma düşmesi göstergelere de yansımıştır. Özellikle 2012 askeri darbesi, ülkede yönetişimin kötüleşmesine, kamu sektöründe zayıf performansa ve etkin olmayan bir mali yönetime yol açmıştır (WB, 2015: 1).

Gine-Bissau, Somali ile birlikte örneklem içindeki ülkeler arasında yolsuzluk ve rüşvetin en yoğun olduğu ülkelerdir. Gine-Bissau, 2000'li yılların başından itibaren uluslararası uyuşturucu kaçakçılığının geçiş noktası haline gelmiştir. Zayıf devlet kapasitesi ile hükümet ve askeri bürokraside yaygın rüşvet olgusu organize suç ağlarının güçlenmesine ve uyuşturucu ticaretinin önlenmesine yönelik politikaların başarısız olmasına neden olmuştur. Yolsuzlukla mücadele için gerekli yasal ve kurumsal altyapı ise henüz tamamlanamamıştır. Şeffaflık, hukuk devleti ve bürokratik etkinliğin sağlanmasına yönelik reformlar ise 2012 yılındaki askeri darbe ile kesintiye uğramıştır.

Bunun bir sonucu olarak, Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün 2013 yılında yayınlanan CPI skorlarına göre Gine-Bissau, 175 ülke içinde 165. sırada yer alarak yolsuzluk algısı yüksek düzeyde olan ülkeler içinde bulunmaya devam etmiştir (TI, 2014: 2).

3. BÖLÜM: GİNE-BİSSAU'DA DEVLET REFORMU: SORUNLAR VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

Çalışmanın bu bölümünde Gine-Bissau'da devlet reformu ve devlet kapasitesinin güçlendirilmesine ilişkin son yıllarda gerçekleştirilen reformlar ve bu reformların başarısı eleştirel bir yaklaşımla değerlendirilmektedir. Ayrıca gelecek için politika önerileri de ortaya konulmaktadır.

3.1. Gine-Bissau'da Devlet Reformu: Politika ve Uygulamalar

Gine-Bissau özellikle 1990'lı yıllardan itibaren neredeyse uluslararası yardımlara bağımlı olarak varlığını sürdürmektedir. Ancak 2000'li yıllarda yaşanan siyasal istikrarsızlıklar dış yardımların da etkin, verimli ve sonuç odaklı olarak kullanılmasını engellemektedir. 1990'larda IMF'nin yapısal uyum programlarıyla ekonomik reformlar yürütülmeye çalışılırken, 2000'li yıllarda BM'nin barış yapımı konusundaki katkıları ile Dünya Bankasının yeniden yapılanma programları gündemde olmuştur.

3.1.1. Barış Yapımı Kapsamındaki Reformlar

2004 ve 2005 yıllarında gerçekleştirilen seçimlerde PAIGC çoğunluğu elde etmiş ve NinoViearia önceki dönemde gönderildiği sürgünden başkan olarak dönmüştür. Ancak NinoViearia'nın yeni yönetim dönemi istikrarsızlığın karakterize ettiği bir dönem olmuştur. Zira üç yıllık bir zaman zarfında birbiri ardına dört farklı hükümet yönetime gelmiştir. Ayrıca bu dönemde çeşitli reformlar uygulanmaya çalışılmış ve özellikle mali desteklerden yoksunluk sebebiyle çok başarılı olamamıştır. Örneğin bu dönemde "silahsızlanma", "askerin devlet yönetiminden terhisi" ve "yeniden bütünleşme" başlıkları altından üç farklı reform programı uygulamaya koyulmuştur. Ancak bu programlar kaynak yetersizliği ve reformlara destek veren üst düzey askeri ve sivil yöneticilerin suikaste uğraması gibi sebeplerden dolayı ülke ordusunun düzensiz yapısı ve her yere yayılmış nüfuzuna çözüm getirilememiş ve yaşanan güvenlik açıkları devam etmiştir (Gilbert, 2009: 628).

Bu dönemde uluslararası kuruluşlarla barış yapımı konusundaki ilişkiler devam etmiştir. Nitekim, Gine-Bissau hükümeti ile BM Barış Yapımı Komisyonu (UN Peacebuilding

Commission) arasında 2008 yılında bir Stratejik Çerçeve (Strategic Framework) imzalanmıştır. Stratejik Çerçeve, Gine-Bissau hükümeti, Komisyon ve barış konsolidasyonunu izleyen diğer paydaşlar arasında diyalog ve katılma rehberlik etmeyi amaçlamaktadır. Nisan 2008’de Barış Yapımı Fonundan ilk kaynak dilimi olarak 6 milyon \$ aktarılmıştır (UN, 2008: 3).

Stratejik Çerçeve 5 temel ilkeye dayanmaktadır (UN, 2008: 4): Hükümet ve Gine-Bissau halkı için *ulusal sahiplenme* ilkesi; hükümet, Gine Bissau halkı ve uluslararası ortaklar arasında *karşılıklı saygı ve hesapverme* temelinde güçlü bir ortaklık; sivil toplum, kadın örgütleri, özel sektör, siyasal partiler, dini organizasyonlar ile uluslararası, bölgesel ve bölge altı kurumlardan oluşan çeşitli paydaşların *içersenmesi*; tüm paydaşların *sürdürülebilir ve öngörülebilir katılımı*; barış konsolidasyonu için mevcut vaat ve stratejilerin tekrarının olmaması için *koordinasyon*.

Barışın konsolidasyonuna ilişkin stratejik çerçevenin ana öncelikleri şu şekilde tanımlanmıştır (UN, 2008: 5):

1. Seçimler ve Seçim Komisyonuna kurumsal destek,
2. Ekonominin ilk sıçrayışını gerçekleştirmesi için ölçütler ve altyapının, özellikle de enerji sektörünün rehabilitasyonu,
3. Güvenlik ve savunma sektörü reformu,
4. Adalet sektörünün güçlendirilmesi, hukuk devletinin konsolidasyonu ve uyuşturucu trafiğine karşı savaş,
5. Kamu yönetimi reformu,
6. Barış inşası için önemli olan sosyal meseleler.

3.1.2. Ekonomik Reformlar

1974 yılında bağımsızlığın ilanından sonra Gine-Bissau, Sovyet modelini takiben merkezi ekonomik planlamayı uygulamaya koymuştur. Bu ekonomik modelle birlikte

ülke, neredeyse dışarıya tamamen kapanmıştır. Hükümetin sanayileşme yönündeki politikaları başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Tarım sektöründe ise geri kalmışlık ve düşük verimlilik olağan hale gelmiştir. İç piyasa, büyük devlet monopolleri ile domine edilmiştir (Aguillar ve Stenman, 1997: 74).

1980'lerin başında Sahra altı Afrika ülkeleri ekonomileri ikinci küresel petrol krizi ve gelişmiş sanayi ülkelerinde meydana gelen ekonomik durgunluktan olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. Çünkü Sahra altı Afrika ülkeleri ana kaynakları ihraç ediyordu ve dolayısıyla düşük talepler neticesinde ihracatın durgunlaşması ekonomiyi ticareti olumsuz etkilemişti, bu durum sonucunda 1980'lerin ortalarında bu ülkelerin faiz ve dış borç oranları tek haneli rakamlardan yüksek çift haneli rakamlara yükselmiştir (Kpessa, 2011: 2127). Bu dönem genel olarak Afrika kıtasında ve özelde Gine-Bissau'da uluslararası kalkınma politikalarının etkilerinin arttığı ve ekonomik kalkınma reformlarının dış kaynak desteğiyle sürdürülmeye çalışıldığı bir süreci başlatmıştır.

1981 yılında sağlanan siyasal uzlaşıyla Gine-Bissau'da piyasa odaklı ekonomik anlayışa doğru evrilme yaşanmıştır. 1983 yılında "Ekonomik İyileşme Programı" yürürlüğe konulurken 1987 yılında Uluslararası Para Fonu (IMF) ile ekonomik istikrar anlaşması imzalanmıştır. Bu tarihten sonra Gine-Bissau'da ekonomik liberalleşme süreci başlamış olmuştur. Sonraki 10 yıllık dönem, uluslararası finansal kuruluşlar yardımıyla yapısal düzenlemelerin gerçekleştirildiği yıllar olmuştur. Bu dönemde uluslararası kuruluşların destekleriyle uygulanan ekonomik programlar şunlardır (Aguillar ve Stenman, 1997: 75):

1. Yapısal Uyum Programı (1987-1989)
2. Dünya Bankası ile gerçekleştirilen Yapısal Uyum Anlaşması (1989-1991)
3. IMF ile yürütülen Gölge Program (1992)
4. Ekonomik ve Sosyal Acil Programı (1992)
5. Geliştirilmiş Yapısal Uyum Kolaylığı Programı (ESAF) (1994-1997)

Bu dönemle ilgili bazı ekonomik göstergelere bakıldığında 1992 ve 1993 yılları dışında, 1987-1997 yılları arasında yıllık gelirin ortalama %3,3'lük bir büyüme oranını yakaladığı görülmektedir. Tarım gelirleri, Bissau'nun Gayrisafi Yurtiçi Hâsılasının (GSYİH) yaklaşık %50'sini oluşturmaktadır. GSYİH içinde özel tüketimin oranı artmakla birlikte toplam tüketim azalmaktadır. Enflasyon oranı ise yüksek seyretmektedir. 1996 yılında dünya genelinde artan pirinç fiyatları, hükümetin yetersizliği ve bazı kaju girişimcilerinin kartel oluşturma çabaları gibi nedenlerle Gine-Bissau'da enflasyon %50'lerin üzerine çıkmıştır (Aguillar ve Stenman, 1997: 71).

Gine-Bissau, 1997 yılında Batı Afrika Para Birliğine (West African Monetary Union, WAMU) katılmıştır. 1986 yılında başlayan ekonomik liberalleşme ve 1997'de WAMU'ya katılması Gine-Bissau'da ekonomik durumun daha da kötüleşmesi ve halkın artan rahatsızlığına neden olmuştur (Temudo, 2009: 57). Ekonomik kriz ve halkın mevcut durumdan duyduğu rahatsızlıklar beraberinde siyasi krizi getirmiş ve yukarıda bahsedilen iç savaşı ortaya çıkarmıştır.

1987-1997 yılları arasında yürütülen ekonomik liberalleşme programlarından bazı başarılar da elde edilmiştir. Örneğin, Gine-Bissau'nun ana ihracat kalemi olan kaju için ilk işleme tesisi 1997 yılında kurulmuştur. Politika yapımı ve gelir toplama kapasitesi de yükselmiştir. 1998 mali yılında ilk defa gelirler hedeflenen düzeyleri aşmış ve hükümet maaşları sıkılaştırılarak ek gelir yaratılabilmektedir. Ancak az sayıda olan bu olumlu gelişmeler 1998 Haziran ayındaki askeri ayaklanma ile sona ermiştir (Kovsted ve Trap, 2003: 210).

Gine-Bissau'nun ekonomik gelişimi 2000'li yıllarda da dış destekler sayesinde mümkün olmuştur. Siyasal krizlerin ardından hükümetin tekrar uluslararası kuruluşlarla ilişki kurmasıyla birlikte dış yardımlarda artış yaşanmıştır. Özellikle Dünya Bankası ve IMF ile ilişkiler 2007 yılından itibaren acil mali planın başarılı bir şekilde uygulanması sürecinde yoğunlaşmıştır (UN, 2008: 4). Bu noktada belirtmek gerekir ki, Bissau'da uzun zamandır yaşanan ekonomik kriz ve kısıtlılıkların yol açtığı en önemli sorun, devlet ve sivil toplumun genç nesile yaşanmaya değer bir gelecek sunma kabiliyetlerini yitirmiş olmasıdır (Vigh, 2009: 154).

2012 askeri darbesi, 9 yıl boyunca yakalanan ekonomik büyümeyi sona erdirmiş ve ekonomik bozulmalara neden olmuştur. GSYİH 2011 yılında %5,3'ten askeri darbenin gerçekleştiği 2012 yılında keskin bir şekilde -%1,5'e kadar düşmüştür. 2013 yılında %0,3 gibi düşük bir büyüme oranı yapısal problemlerin adeta üstünü örtmektedir. Büyümeyi sağlayan unsurlar tarım ve gıda sektörü, özellikle de kaju üretimiyle sınırlıdır. 2013 yılında toplam ihracatın%87,7'si kajudan oluşmaktadır. Bununla birlikte, kaju üretiminin %5'inden az bir kısmı yerel olarak işlenmektedir. Ekonomideki bu dengesizlik, gelir adaletsizliklerine ve toplumun üçte birinden fazlasının açlık sınırı altında yaşamasına neden olmaktadır. Özel sektör ise suyun ve elektrik arzının az olması ve özellikle başkent dışında altyapı açısından olumsuz etkilenmektedir (African Development Bank, 2015: 3).

3.1.3. Uluslararası Kaçakçılık ve Uyuşturucu Ticareti ile Mücadele

Uyuşturucu trafiğinin barış ve istikrarı tehdit etmesinin farkına varılmasıyla birlikte, Temmuz 2007 tarihinde Gine-Bissau hükümeti Uyuşturucu Trafiği ve Organize Suçla Mücadele Acil Eylem Planını kabul etmiştir. Ayrıca BM Ulusaşırı Organize Suçla Mücadele Konvansiyonu ile Yolsuzlukla Mücadele Konvansiyonunu da onaylamıştır. Bu bağlamda, hükümetin 2007-2010 yıllarını kapsayan ve 19,1 milyon dolarlık maliyeti bulunan üç aşamalı Antinarkotik Operasyon Planı BM Uyuşturucu ve Suç Ofisinin yardımlarıyla hazırlanmıştır(UN, 2008: 11).

3.1.4. Yolsuzluklar ve Rüşvetle Mücadele

Yolsuzluk ve hesap verme sorumluluğundaki yetersizlikler Gine-Bissau ekonomisi, özel sektörü ve siyasal sisteminin temel özellikleri haline gelmiştir. 2000'li yılların başından itibaren Latin Amerika'dan Avrupa'ya transfer edilen uyuşturucu trafiğinin ana geçiş noktalarından biri haline gelmesinin ardından askeri ve siyasi yetkililer arasında rüşvet ve yolsuzluk suçlamalarında artış görülmüştür. Yolsuzluk ve rüşvetle mücadelede kapasite yetersizliğinin bir yansıması olarak 2013 yılı rakamlarına göre Gine-Bissau, Uluslararası Şeffaflık Örgütünün Yolsuzluk Algı İndeksinde 175 ülke içinden 163. sırada yer almaktadır (Linder, 2014: 2).

Yaygın görülen yolsuzluklara bakıldığında ise Gine-Bissau'da küçük çaplı ve bürokratik yolsuzluk oldukça yaygındır.2006 yılında yapılan bir araştırma sonuçlarına göre rüşvet, kıta ve dünya ortalamalarının üstündedir. Anket yapılan firmaların neredeyse üçte biri kamu görevlilerine bir iş yaptırmak için hediye vermelerinin beklendiğini belirtmektedir. Bu tür rüşvetin temel nedenlerinden biri, kamu görevlileri yönetimi ve ücretlerin ödenmesindeki gecikmeler ve bazen de hiç ödenmemesidir. Ücretlerin ödenmesindeki sorunlar grev ve protestolara da yol açmaktadır. Bununla birlikte, kötü yönetim kapasitesi, zayıflayan ekonomi ve yaygın yoksulluk yolsuzluğun daha büyük ölçeklerde görülmesine neden olmaktadır (Linder, 2014: 2).

Yolsuzlukla mücadele konusunda önceki uygulamalar 2012 askeri darbesiyle kesintiye uğrarken 2014 seçimlerine kadar da kayda değer bir ilerleme kaydedilememiştir. Olumlu bir gelişme olarak Gine-Bissau 2007 yılında BM Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesini ve Uluslararası Organize Suçla Mücadele Sözleşmesini onaylamıştır. Ayrıca 2009 ve 2010 yıllarında hükümet, bütçe için Organik Kanun ile Kamu Muhasebesi Kararnamesi kabul etmiştir. Yeni kamu mali yönetimi sistemine göre bakanlıklar ve kurumlardaki tüm programlar için yıllık program bütçeleri ve düzenli ilerleme raporları hazırlanması zorunlu hale gelmiştir. Bununla birlikte, bilgi edinme özgürlüğünü garanti altına alan bir kanun bulunmamaktadır (Linder, 2014: 7).

Yolsuzlukla mücadele politikasının temel aktörleri olarak Yolsuzlukla Mücadele Komitesi, Mali İstihbarat Birimi, Kamu İhale Kurumları, Sayıştay, Yargı organları ve Ulusötesi Suçla Mücadele Birimi öne çıkmaktadır. Bu kurumlar içinde Yolsuzlukla Mücadele Komitesi, kamu yönetimindeki yolsuzluk faaliyetlerini önlemek ve ilan etmek için 1995 yılında kurulmuştur. Üç hâkimden oluşmakta ve Ulusal Meclis ile ilişkilendirilmektedir. Uluslararası Kuruluşların desteği ile kurulan Mali İstihbarat Birimi ise yeterli mali kaynağı ve personelinin bulunmaması nedeniyle etkisiz kalmaktadır. Düzenleyici fonksiyonu olan Kamu İhale Kurumları ile yargı organlarının da çeşitli nedenlerle yolsuzlukla mücadele kapasiteleri zayıftır (Linder, 2014: 8). Diğer yandan, yolsuzluk ve rüşvetle mücadele politikalarının hem oluşturulması hem de uygulanması süreçlerinde önemli rolleri bulunan medya ve sivil toplum açısından da problemler bulunmaktadır. İfade ve basın özgürlüğü ile örgütlenme özgürlüğü

bakımından Gine-Bissau’da olumsuz bir tablo bulunmaktadır. Her iki kurum da askeri darbelerden zarar görmüş ve görmeye devam etmektedir. İnsan hakları ve yolsuzluklara ilişkin bazı sivil toplum kuruluşları olmakla birlikte nihai olarak yolsuzluk ve rüşvetin izlenmesi ve azaltılması noktasında etkileri zayıf kalmaktadır.

3.1.5. Hukuk Devleti ve Yargı Reformu

Hukuk devleti ve yargı reformu kapsamında hükümet 2010-2015 dönemini içeren bir ulusal politika belirlemiştir. Bu politikanın ana ilkeleri şunlardır (Linder, 2014: 9):

1. Farklı paydaşların rol ve sorumluluklarını açığa kavuşturmak için yargının yasal ve kurumsal çerçevesini gözden geçirmek,
2. Mahkemeleri rehabilite etmek ve yeterli altyapıyla donatmak, modern bir yargı sistemi kurmak için mahkemelere yeterli insan kaynağı sağlamak,
3. Altyapı ve etkin çalışması için gerekli olan personeli sağlayarak yeterli bir hapisane sistemi inşa etmek,
4. Onaylanan uluslararası sözleşme ve antlaşmalara uygun hale getirmek için ceza ve medeni kanunu da içeren farklı kanunları gözden geçirmek,
5. Düzgün bir adli yönetimin sağlanması için adalet personelinin becerilerini hizmet içi eğitim yoluyla geliştirilmek,
6. Yeni hâkimleri ve hâkim adaylarını, savcılarını, avukatları ve diğer yasal profesyonelleri eğitmek için ulusal ve uluslararası kurumlarla işbirliği geliştirmek.

2010 yılında oluşturulan yargı ve hukuk devletinin güçlendirilmesi politikaları 2012 yılındaki askeri darbe ve 2014 yılında yeni bir hükümetin kurulması süreçlerinde yeterli desteğin sağlanamaması nedeniyle başarılı olamamıştır.

3.1.6. Kamu Yönetimi Reformu ve Yönetimsel Kapasite İnşası

Afrika’da devlet kapasitesini inşa etmek için 2000’li yıllara kadar büyük ölçüde egemen olan birinci kuşak uluslararası yardımlar kamu yönetiminin zayıflığının işletmeci olduğu ve örgütsel revizyon ve teknik danışmanlık, eğitim ve bilişim uzmanlığı ihtiyacını karşılamak için mali destek sağlanarak iyileştirilebileceği varsayımına dayanmaktaydı. Fakat bu reform programlarından elde edilen tecrübe, kamu yönetimlerinin karmaşık, birbirine bağımlı bir sistem içinde faaliyet göstermesidir. Bu sistem, sadece bürokratik aygıtı içermemekte, fakat daha geniş olarak siyasal kurumlar ve toplumsal, ekonomik ve siyasal çıkarları da kapsamaktadır (Levy, 2004: 11).

Son yıllarda kamu yönetimi reformu “Yolsuzluğun Azaltılması Stratejisinin” bir parçası olarak kabul edilmekte ve hükümet tarafından bürokrasinin ve kamu fonlarının yönetimi ile ulusal düzeyde gelir toplama kapasitesinin geliştirilmesi için gerekli görülmektedir. Yönetimsel reformun temel unsurları şu ölçüleri içermektedir: (1) kapasitesini güçlendirme ve onu daha verimli ve sorumlu kılma; (2) kamu mali yönetimini geliştirme ve (3) kamu politikalarını uygulama şartlarını oluşturmak (UN, 2008: 11).

Aşırı politize olmuş kamu yönetimi ve kamu görevlilerinin düzgün dağılmamış olması (büyük kısmı başkent Bissau’da toplanmıştır) devlete ağır bir mali yük getirmektedir. Kamu sektöründe ayrıca kariyer planları ve kapasite inşa programları bulunmamaktadır. Daha iyi insan kaynakları yönetimi ve kamu yönetiminde kapasite inşası için işçiler için bir emeklilik ve emekli maaşı sisteminin uygulanması, işçiler ve maaşlarının yönetimi için elektronik bir sistem oluşturma; kariyer yönetim planı oluşturma ve uygulama, bir ulusal kapasite inşası geliştirme planı hazırlamayı kapsamalıdır (UN, 2008: 11).

3.2. Gine Bissau’da Devlet Kapasitesinin Güçlendirilmesine Yönelik Çözüm Önerileri

Afrika’dakiler de dâhil, kolonyalizm sonrası devletlerde yaygın olarak uygulanan “kalkınma yardımları” ve “ zayıf devlet” veya “başarısız devlet” gibi geleneksel kavramların eleştirisinin yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Uluslararası donörler tarafından gönderilen milyarlarca dolarlık yardıma rağmen, Afrika Kıtasında halen

dünyanın en yoksul ve geri kalmış ülkeleri bulunmaktadır. Bu durum, uluslararası kalkınma yardımlarına ilişkin politikaların sorgulanmasını gerektirmektedir. Kohnert'e göre (2009: 2), demokratik kalitesine bakılmaksızın seçimlerin desteklenmesi ve Afrika'daki ülkelerin demokratikleşmesi ve istikrarına katkı anlamına gelen kalkınma yardımları bizi yanlış yönlendirmekte ve hatta esas amaca zarar veren (*counterproductive*) bir durumdadır. Uluslararası donörlerin çeşitliliği, projelerin sayıca çokluğu ve birbirini tekrar etmesi, fonların sürekliliğinin olmaması, donörlerin birbiriyle çelişen gündemlerinin olması ve yüksek (yönetmel) uygulama ve izleme maliyetleri uluslararası kalkınma yardımlarıyla ilgili yazında ortaya konulan en önemli sorunlardır (Moss ve diğerleri, 2006: 8).

İkinci eleştiri noktası ise, çoğunlukla kolonyalizm sonrası Afrika devletlerini tanımlamak için kullanılan zayıf veya başarısız devlet kavramlarının Batı güvenlik çıkarlarının lehine, şiddetli bir önyargı barındırmaktadır (Kohnert, 2009: 2).

Bu eleştirilerin ardından kalkınma yardımlarına ilişkin politikaların yeniden kurgulanması ihtiyacını vurgulamak gerekir. Gine-Bissau'nun da içinde olduğu kırılgan Afrika ülkelerinde demokratik ve istikrarlı bir yapı oluşturmayı amaçlayan çeşitli ulusal, bölgesel ve uluslararası aktörlerin yanında, kalkınma yardımlarının da “aşağıdan-yukarıya” (*bottom-up*) politikalarla formüle edilmesi ve yürütülmesi gerekmektedir. Gerek uluslararası donörler ile ulus devletler ve gerekse devletler ile yerel aktörler arasında kalkınma amaçlı politikaların oluşturulmasında geleneksel “yukarıdan-aşağıya”, hiyerarşik ilişkilere dayalı model terkedilmelidir (Kohnert, 2009: 3). Bu öneri, kalkınma yardımları ve devlet kapasitesinin güçlendirilmesi politikaları açısından yaklaşım değişimine işaret etmektedir. Sahraaltı Afrika devletlerinin kalkınma süreçlerinde yerelden ulus-devletlere oradan da uluslararası kuruluşlara doğru uzanan, kendi içinde çok düzlemli yönetim unsurlarını barındıran politika tercihlerinin geleneksel modellerin yerine tercih edilmesi düşünülmelidir.

Sahraaltı Afrika'da yürütülen reformların genel bir bakış açısı vermesi bakımından ülkelerin bağımsızlık sonrası performanslarına bakmak gerekir. Gerçekten Afrika kıtasında kapsamlı devlet reformları bağımsızlık sonrası dönemlerde uygulanmıştır. Bu

açından, erken dönem kamu yönetimi reformları kolonyal ilkleri bünyesinde barındırmakla birlikte kamu yönetiminin yapısını güçlendirmek ve ulusal kalkınmayı gerçekleştirmeyi amaçlamıştır. İkinci kuşak reformlar ise devlet faaliyetlerinde maliyetleri düşürmek, devletin faaliyet alanının yeniden düzenlenmesi ve piyasanın rolünün artırılması gibi daha farklı amaçlara odaklanmıştır (Karyeija, 2012: 105-106).

1980'ler Afrika kıtasında yaşanan çeşitli ekonomik krizlerden ötürü “kayıp on yıl” olarak görülmektedir. Bu krizler artan dış borçlar, hızlı nüfus artışı, uzun süren kuraklık ve yıkıcı iç çatışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Tüm bunların sonucunda Afrika'da devlet bürokrasisinin işleyişi oldukça verimsiz ve düşük performans gösterir hale gelmiştir. Ayrıca bürokrasinin çok fazla büyük ve hantal bir yapı arz ettiği, yozlaşmanın meydana geldiği, sorumluluk ve hesap verebilirliğinin gittikçe azaldığı algısı ortaya çıkmıştır. 1990'ların ortasından 2000'lere kadar kamusal reformlar hem yönetsel hem de siyasal alanları içermiştir. Bu dönemde yönetim sistemlerine, performans ve bütçe yönetimlerine odaklanılarak bu bağlamda politikalar ortaya konmuştur. Dolayısıyla 2000'li yıllardan günümüze kadar olan dönemde yapılan reformlar büyük çoğunlukla Yeni Kamu İşletmeciliği paradigması etrafında şekillenirken özelde ise fakirliğin azaltılması amacıyla ortaya konan stratejiler temelinde gelişmiştir (Karyeija, 2012: 110-111).

Özellikle Sahraaltı Afrika'da reformların başarısına bakıldığında ise geneli itibariyle büyük kısmının kamu yönetiminin daha etkili, verimli, şeffaf, sorumlu ve hesap verebilir bir hale dönüşümünde başarılı olamadığı söylenebilir. Başarılı olarak kabul edilen reformlara bakıldığında bile ulusal gelişme ve kalkınma için daha iyi planlanmış reformların uygulamaya geçirilme ihtiyacı kendini göstermektedir (Karyeija, 2012: 120-121).

Siyasal katılım ve demokrasi açısından Sahraaltı Afrika ülkelerine bakıldığında seçilmiş partilerden oluşan parlamenter sistem ve vatandaşların seçmen olarak oy kullanması geçtiğimiz son yıllara dayanan bir gelişmedir. 1990'lı yıllarda siyasi geçiş çok hızlı yaşanmış ve birçok ülkede seçmen kaydı, parti kayıtları ve yeni anayasanın oluşması gibi gelişmeler hızlı bir şekilde gerçekleşmiştir. Bölgede yaşanan seçim tarihleri ise şu

şekildedir: 1940’larda Sahra altı Afrika ülkelerinde hiç seçim yapılmamıştır, 1980’lerin sonunda ise bölgede 26 parlamento seçimi yapılmış ve 1990’larda bu rakam 86’ya yükselmiştir. Bu sebeple düzenli seçimler Afrika ülkeleri için bir yeniliktir. Bu durum da bu ülkelerde demokrasinin hala gelişmekte olduğunun bir göstergesidir (Azevedo-Harman, 2012: 420).

Afrika’da parlamento ve vatandaş arasındaki ilişki konusunda ilk söylenmesi gereken, geçtiğimiz yıllarda parlamento ve vatandaşların konumu konusunda oldukça ciddi değişimlerin yaşanmış olduğudur. 1990’lardan önce bir Afrika vatandaşı kendisini kimin temsil edeceğini seçme konusunda bile neredeyse dışlanmış bir pozisyondaydı. Oysa politik liberalizmin yaşandığı 1990’lı yıllardan itibaren parlamentolar çok partili hale gelmiş ve vatandaşlar parlamentoda kimin yer alacağını seçimi konusunda politik olarak aktif bir konum elde etmişlerdir. Bu durum geçtiğimiz 30 yılda parlamento vatandaş arasındaki ilişkideki değişimin başlangıç noktasını oluşturmaktadır(Azevedo-Harman, 2012: 436).

Günümüzde Afrika’da demokratikleşme adına umut verici gelişmeler olmakla birlikte siyasi istikrarsızlıklar, yolsuzluklar ve askeri darbeler gibi olayların etkisiyle yaşanan demokrasiden geri dönüşler de dikkatlice değerlendirilmelidir.

SONUÇ

Çalışmada yaklaşık 1,7 milyon nüfusa sahip olan ve Sahraaltı Afrika'nın küçük devletleri arasında yer alan Gine-Bissau'da devlet ve ulus inşası ile devlet kapasitesinin geliştirilmesi meseleleri diğer Afrika ülkeleriyle karşılaştırmalı veri setlerinden yola çıkılarak incelenmiştir. Böylece Gine-Bissau'nun bağımsızlık sonrası devlet inşası ve devlet kapasitesinin güçlendirilmesine ilişkin tecrübelerinin özgün yanları ve seçilen diğer Sahraaltı Afrika ülkeleriyle benzerlikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlardan biri Afrika devletlerinde devlet ve ulus inşası denkleminin, Avrupa'daki muadillerinden farklı işlediği tespitidir. Ortaya çıkan bir ulus bilincine dayalı olarak devlet inşasının başladığı Avrupa devletlerinin aksine Gine-Bissau gibi ülkelerde devlet inşasını takiben ulusal entegrasyon politikalarının yürütüldüğü görülmektedir. Şiddete dayalı etnik çatışmaların nispeten ortadan kalktığı, ulusal entegrasyonun büyük ölçüde sağlandığı bir ülke olarak Gine-Bissau'nun temel problemleri ise güçsüz siyasal liderlik, karar vericilerin kendi çıkarlarına yönelmesi ve elitler arası kişisel mücadelelerdir. Askeri darbelerle desteklenen bu sorunların nihai olarak siyasal istikrarsızlıkların kronik hale gelmesine neden olmaktadır.

Bu noktada, çalışmanın ulaştığı bir diğer sonuç ise Gine-Bissau'nun, Sahraaltı Afrika ülkelerinde bağımsızlık sonrası devlet inşa süreci ile bu süreçte karşılaşılan siyasi istikrarsızlıkların devlet kapasitesinin güçlendirilmesi politikalarına olan olumsuz etkilerini göstermesi bakımından önemli bir örnek olmasıdır. Siyasi istikrarsızlık ile yolsuzluk ve rüşvet oranlarındaki yükselmenin devlet kapasitesinin güçlendirilmesine ilişkin diğer göstergeleri de olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır.

Gine-Bissau 1974 yılında bağımsızlığının ilanından günümüze kadar 4 askeri darbe ve 17 darbe girişimi ile karşı karşıya kalmıştır. Bunun bir sonucu olarak siyasi istikrarsızlıklar Bissau tarihinin her döneminde ancak 2000'li yıllarda daha da artmış olarak kronik hale gelmiştir. İlk serbest seçimler, 17 yıllık tek parti yönetiminin ardından 1994 yılında yapılabildiği. Ayrıca 2000-2004 yılları arasında bir hükümetin görev süresi ortalama 6 ay iken 2004 yılından sonra 2 yıl olarak gerçekleşmiştir (African Development Bank, 2015).

Gine-Bissau'nun yakın siyasal tarihi, son suikast olayları ve 2014 askeri darbesi birlikte değerlendirildiğinde, politik-askeri iktidar elitleri arasındaki iç sorunlar ve düşmanlığın devletin altını oyduğu, devletin işleyişini bozduğu ve yozlaştırdığı söylenebilir (Kohnert, 2009: 4). Aslında Gine Bissau'nun pre-kolonyal, kolonyal ve post-kolonyal tarihine bakıldığında, siyasal istikrarsızlıklar, devlet yönetimine karşı gösterilen direnç ve ordunun oynadığı merkezi rol dikkat çekmektedir (Gilbert, 2009: 627). Bu durum, demokratikleşme ve devlet reformu sorununun tarihsel bir nitelik taşıdığı ve sorunun büyük ölçüde siyasal istikrarsızlıklar nedeniyle süreklilik kazandığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Genel olarak sorunun arkasındaki temel neden ise devletten çok ağ merkezli, ideolojiden çok bağılıklara dayalı olarak işleyen siyasetin patrimonyal bir karaktere sahip olmasıdır (Vigh, 2009: 147).

Sonuç olarak siyasi kurum ve kuralların yerleşmesi, askeri darbelerin sona ermesi, siyasette kişisel çıkarların ortadan kaldırılması, silahlı kuvvetler de dâhil olmak üzere rüşvet ve yolsuzlukların iyileştirilmesi yönünde hükümet politikalarının önceliklendirilmesi ve uluslararası yardımların da bu doğrultuda yönlendirilmesinin önemli olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- ADEBAJO, A. (2002). *Building Peace in West Africa: Liberia, Sierra Leone, and Guinea-Bissau*. ABD, Colorado: Lynne Rienner Publishers.
- ERYILMAZ, B. (2002). *Bürokrasi ve Siyaset: Bürokratik Devletten Etkin Yönetime*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- ERYILMAZ, B. (2013). *Kamu Yönetimi*. Genişletilmiş 6. Baskı, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- FUKUYAMA, F. (2005). *Devlet İnşası: 21. Yüzyılda Dünya Düzeni ve Yönetişim*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- KJAER, A. M. (2014). Debate on Governance in Africa: En Emerging Political Economy Paradigm. Mudacumra, G. M. ve Morçöl, G. (Ed.), *Challenges to Democratic Governance in Developing Countries* içinde, New York: Springer, 19-35.
- KOVSTED, J. ve F. TRAP (2003). Reconstruction, Reform, and State Capacity in Guinea-Bissau. T. Addison (Ed.), *From Conflict to Recovery in Africa*, Oxford: Oxford University Press, 206-229.
- LEVY, B. (2004). Governance and Economic Development in Africa: Meeting the Challenge of Capacity Building. B. Levy ve S. Kpundeh (Ed.), *Building State Capacity in Africa: New Approaches, Emerging Lessons* içinde, Washington: The World Bank, 1-42.
- POGGI, G. (2011). *Devlet: Doğası, Gelişimi ve Geleceği*. Çev. A. Babacan, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

TILLY, C. (1975). Reflections on the History of European State-Making. C. Tilly (Ed.), *Formation of National States in Eastern Europe* içinde, Princeton: Princeton University Press, 3-83.

WEBER, M. (2003), *Sosyoloji Yazıları*, Çev. T. Parla, 5. Baskı, Ankara: İletişim Yayınları.

Sürekli Yayınlar

AGUILAR, R. ve A. STENMAN (1997). Guinea-Bissau: From Structural Adjustment to Economic Integration. *Africa Spectrum*, 32. 1, 71-96.

COX, K. R. ve Rohit NEGI (2010). The State and the Question of Development in sub-Saharan Africa. *Review of African Political Economy*, 37. 123, 71-85.

FISTEIN, D. (2011). How A Successful Social Revolution Can Become An Obstacle to Subsequent State-Building. *The International Journal of African Historical Studies*, 44. 3, 443-455.

FOREST, J. B. (1987). Guinea-Bissau since Independence: A Decade of Domestic Power Struggles. *Journal of Modern African Studies*, 25. 1, 95-116.

GIBERT, M. V. (2009). The Securitizing of the EU's Development Agenda in Africa: Insights from Guinea-Bissau. *Perspectives on European Politics and Society*, 10. 4, 621-637.

KARYEIJIA, G. K. (2012). Public Sector Reforms in Africa: What Lessons Have We Learnt?. *Forum for Development Studies*, 39. 1, 105-124.

KOHL, C. (2010). National Integration in Guinea-Bissau since Independence. *Cadernos de Estudos Africanos*, 20, 87-109.

- KPESSA, M. (2011). Daniel Béland, André Lecours, “Nationalism, Development, and Social Policy: The Politics of Nation-Building in Sub-Saharan Africa. *Ethnic and Racial Studies*, 34. 12, 2115-2133.
- RUDEBECK, L. (1972). Political Mobilisation for Development in Guinea-Bissau. *The Journal of Modern African Studies*, 10. 1, 1-18.
- TEMUDO, M. P. (2008). From People’s Struggle to ‘This War of Today’: Entanglements of Peace and Conflict in Guinea-Bissau. *Journal of the International African Institute*, 78. 2, 245-263.
- TEMUDO, M. P. (2009). From the Margins of the State to the Presidential Palace: The Balanta Case in Guinea-Bissau. *African Studies Review*, 52. 2, 47-67.
- THIES, C. G. (2009). National Design and State Building in Sub-Saharan Africa. *World Politics*, 61. 4, 623-669.
- THOMAS, M. A. (2010). What Do the Worldwide Governance Indicators Measure?”, *European Journal of Development Research*, 22, 31-54.
- VAZ, N. ve I. C. Rotzoll (2005). Presidential Elections in Guinea Bissau 2005: A Stabilizing Factor in a Fragile Democracy or Only a Spot Test of the State of Affairs?. *Africa Spectrum*, 40. 3, 535-546.
- VIGH, H. (2009). Conflictual Motion and Political Inertia: On Rebellions and Revolutions in Bissau and Beyond. *African Studies Review*, 52. 2, 143-164.

Diğer Yayınlar

- AFRICAN DEVELOPMENT BANK (2015), *Guinea-Bissau: 2015-2019 Country Strategy Paper*, January.

- AFRICAN UNION (2013), *Country Profile: Guinea Bissau*, <http://www.au.int/en/sites/default/files/Giunea%20Bissau%20Web%20Profile.pdf> Erişim Tarihi: 05.06.2015.
- <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pu.html>, Erişim Tarihi: 12.07.2015.
- http://www.maps.com/ref_map.aspx?pid=12065, Erişim Tarihi: 12.07.2015.
- KOHNERT, D. (2009). Democratisation via Elections in An African ‘NarcoState’?. The Case of Guinea-Bissau. *MPRA Paper*, No: 23352.
- WGI, Worldwide Governance Indicators, <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>, Erişim Tarihi: 06.06.2015.
- YOUNGBLOOD-COLEMAN, D. (2014), *Guinea-Bissau: 2014 Country Review*, Country Watch, <http://www.countrywatch.com/Intelligence/CountryReviews?CountryId=71>, Erişim: 12.07.2015.
- LINDNER, S. (2014). Overview of Corruption and Anti-Corruption in Guinea-Bissau. *Transparency International Anti-Corruption Helpdesk*, http://www.transparency.org/files/content/corruptionqas/Country_profile_Guinea_Bissau_2014.pdf, Erişim Tarihi: 10.07.2015.
- MATT, A., R. HAY ve J. MYERS (2010). Governance Indicators Can Make Sense: Under-Five Mortality Rates Are An Example. *Faculty Research Working Paper Series*, Harvard Kennedy School of Government, No: RWP10-015.
- MOSS, T., G. PETTERSSON ve N. van de WALLE (2006). An Aid-Institutions Paradox? A Review Essay on Aid Dependency and State Building in Sub-Saharan Africa. *Center for Global Development Working Paper*, No 74.
- TANZI, V. (t.y.), “Devletin Rolü ve Kmu Sektörünün Kalitesi”, Çev. Özgür Saraç, http://canaktan.org/yonetim/toplam_kalite/kamuda-toplam-kalite/tanzi-sarac-devletinrolu.htm, Erişim: 16.06.2015.

UN (2008). *Strategic Framework for Peacebuilding in Guinea-Bissau*. United Nations General Assembly Secretary Council, PBC/3/GNB/3.

UNDP, *Human Development Reports*, <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>, Erişim Tarihi: 05.06.2015

ÖZGEÇMİŞ

4 Mayıs 1984 tarihinde Farim, Gine-Bissau'da doğdu. Liseyi, Bissau Kwame N'krumah Ulusal Yüksek Okulu'nda okudu. Lisans öğretimimi Bissau'da bulunan Colinas de Boé Üniversitesi İdare ve Kamu Yönetimi Bölümünde tamamladı. 2012 yılında Sakarya Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilimdalı Kamu Yönetimi Bilimdalında yüksek lisans eğitimime başladı. 2010 yılında Bissau'da bulunan Portekizli Resmi Dili Afrika Ülkeleri Eğitim ve Araştırma odaklı eylem Derneği (Aifa/Plop) İlköğretim Okulunda öğretmenlik ve 2011 yılında Giné-Bissau'da Gençler Kültür ve Eğitim Geliştirme Forumundan Genel Sekreterlik yaptı. Anadili Portekizce olup iyi düzeyde Türkçe, İngilizce, Fransızca ve İspanyolca bilmektedir.